

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Promet
Modul: Logistika

ODPRAVA BLAGOVNIH POŠILJK V LETALSKEM TRANSPORTU

Mentor: Drago Kajtezovič Knez, univ. dipl. inž. teh. prom.

Kandidat: Velibor Stojanov

Lektor: Darja Jerič

Kranj, avgust 2008

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju Dragu Kajtezoviču Knezu, univ. dipl. inž. teh. prom., za strokovno vodstvo in pomoč pri sestavljanju diplomske naloge.

Hvala g. Daliborju Stojanovu iz podjetja Intereuropa d.d, univ. dipl. inž. teh. prom., za strokovno pomoč pri iskanju literature in internega gradiva za oblikovanje diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi lektorici Darji Jerič, ki je lektorirala diplomsko nalogo.

IZJAVA

»Študent Velibor Stojanov izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom Draga Kajtežoviča Kneza, univ. dipl. inž. teh. prom.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Kranj, dne 18.08.2008

Podpis:

POVZETEK

V diplomski nalogi sem opisal postopke odpreme pošilk v letalskem transportu. Diplomaska naloga lahko služi kot priročnik za organizacijo odpreme letalskih pošilk, saj so v njej opisani vsi postopki in vsa potrebna dokumentacija, udeleženci ter odgovornosti.

V prvem delu sem se osredotočil na nekaj splošnih in pravnih pogojev, ki so potrebni za odpremo letalskih pošilk. To poglavje predvsem opisuje pravice in odgovornosti posameznika. V nadaljevanju sem posvetil nekaj strani udeležencem in potrebni dokumentaciji pri sami odpremi.

Predstavljeni so tudi postopki sprejema in priprave blaga za odpremo. Na konkretnem primeru sem tudi podal primer izračuna letalske voznine in opozoril na pogoste nepravilnosti, ki se pojavljajo pri organizaciji odpreme.

V zaključku diplomske naloge pa so navedeni tudi predlogi za izboljšanje, ki temeljijo predvsem na izobraževanju. Le-to dandanes predstavlja ključni element pri doseganju konkurenčnosti v globalnem merilu.

SUMMARY

In this dissertation we wish to present the procedures for dispatching shipments in air transport. Dissertation can serve as a manual behind dispatch air shipment organization since it is focused on all procedures, relevant documentation, participants and responsibilities.

In first part we describe some general and legal conditions that are inevitable throughout the process of air transport. In this chapter we also present the rights and responsibilities of individuals. Small part of the chapter is focused on participants and necessary documentation, needed at dispatch.

We also introduce procedures of acceptance and preparing of goods behind dispatch. When dealing with real-life example, we present the calculations of airfreight and stress the reoccurring problem of irregularities in dispatch organization

In conclusion part of dissertation we present proposals for improvement, based upon constant education which is the key element for survival in globalised world.

KLJUČNE BESEDE

Letalski tovorni list – dokument, ki se uporablja pri odpremi blaga v letalskem transportu.

Letalski prevoznik – letalska družba, ki nudi letalske prevoze in ponuja cene.

Generalni prodajni zastopnik – pravna oseba, ki zastopa letalsko družbo na določenem tržišču.

Pariteta – določa prodajne pogoje med prodajalcem in kupcem.

Kargo tarife – vrednosti, ki jih uporabljamo za izračun letalskega prevoza.

KEYWORDS

Air way bill – main document, needed in air transport.

Air Carrier – air transport company which offers air transport rates for cargo.

General sales agent – legal person representing air company in certain market.

Incoterms – appointed sales conditions between seller and buyer.

Cargo tariff – value, used for calculation of air freight.

KAZALO

1	Uvod	2
1.1	Predstavitev problema	2
1.2	Predpostavke in omejitve	3
1.3	Metode dela	3
2	Splošno o letalskem prevozu blaga	4
2.1	Pravna ureditev	4
2.2	Omejitve, pravice in odgovornosti posameznih udeležencev v letalskem prometu	5
2.3	Udeleženci v letalskem prevozu blaga	10
2.4	Dokumentacija letalskega prevoza blaga	11
2.4.1	Letalski tovorni list (Air Way Bill)	12
2.4.2	Spremne listine (Supporting document)	15
3	Odprava blaga v letalskem prevozu	16
3.1	Priprava blaga – pošiljke na letalski prevoz	17
3.1.1	Označevanje tovorkov (Marking of package)	17
3.1.2	Embalaža (Packing)	19
3.1.3	Opremljanje tovorkov z nalepkami (Labelling of packages)	20
3.1.4	Navodila za prevoz (Instructions for carriage)	22
3.2	Postopek prevzema blaga za odpremo	32
3.2.1	Rezervacija pošiljke (cargo booking)	32
3.2.2	Potrebni podatki za rezervacijo	32
3.3	Sprejem posebnih vrst tovara na prevoz	34
3.4	Najpogostejše napake – pomanjkljivosti pri odpravi blaga	36
3.5	Konkretni primer odprave običajne pošiljke na letališču Jožeta Pučnika - Ljubljana	37
4	Obračun voznine	40
4.1	Cargo tarife	40
4.2	Primer obračuna letalske voznine	42
5	Zaključek	44
5.1	Ocena učinkov	44
5.2	Predlogi za uvedbo večje kvalitete odprave pošiljk	44
5.3	Možnosti nadaljnjega razvoja	45
	Literatura in viri	46
	Kazalo slik	47
	Kratice in akronomi	48

1. UVOD

V diplomskem delu se želim osredotočiti na odpremo letalskih pošiljk, katerih pomen je bil že od nekdaj zelo velik, danes pa si brez nje ne znamo predstavljati življenja. Kako bo vaše blago potovalo in kakšno bo prispelo na cilj, je v veliki meri odvisno tudi od pošiljatelja.

Opravljanje letalskih odprem se neprestano razvija že od začetkov letalskega prevoznništva. Večino spodbud za razvoj je prineslo gospodarstvo, ki se je v zadnjem stoletju zelo razvilo in vplivalo na celoten planet – razsežnosti tega vpliva označujemo s pojmom globalizacija.

Proces globalizacije in liberalizacije je na novo določil poslovanje letalskih odprem. Dandanes ima velik pomen predvsem hitrost izvedbe posla. Močna konkurenca in zahtevne stranke silijo podjetja k novim rešitvam v boju za preživetje na tržišču. Uspe le podjetje, ki se je možno prilagoditi pogojem v okolju, kar pomeni, da mora v najkrajšem možnem času razviti izdelek, ga uspešno predstaviti strankam ter hitro prodati.

Da bi bilo vse izvedljivo, je pomembna hitra in učinkovita komunikacija med podjetjem in njegovimi poslovnimi partnerji, ki so velikokrat na tisoče kilometrov oddaljeni drug od drugega in raztreseni po vsem svetu. Komunikacija poteka po telefonu, elektrinski pošti, faksu, pa tudi z izmenjavo dokumentacije in vzorčnih pošiljk.

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Ker je sama odprema pošiljk v letalskem prevozništvu zelo zahtevna, želim z diplomsko nalogo opozoriti na probleme in nepravilnosti, ki se lahko pripetijo ob odpremi letalskih pošiljk oziroma bo diplomatska naloga uporabna kot priročnik v primeru odprave kargo pošiljk v letalskem transportu.

Gre za letalske pošiljke, katerih pomen je bil že od nekdaj zelo velik, danes pa si brez njih ne znamo predstavljati življenja. Začetki segajo že stoletja nazaj in že veljajo za tradicionalne.

Celoten postopek priprave blaga na prevoz se začne po prejemu naročila za blago. Ob upoštevanju zahtev prejemnika glede količine, nujnosti in višine stroškov, povezanih s prevozom blaga, se morate odločiti za vrsto transporta. Nato morate poskrbeti, da je blago ustrezno zapakirano in označeno.

Ko je blago pripravljeno za odpremo, morate o tem obvestiti špediterja in od njega zahtevati rezervacijo prevoznega prostora za celotno potovanje blaga. Špediterju morate posredovati točne podatke o blagu, na podlagi katerih naredi rezervacijo.

Po potrditvi rezervacije se prične postopek izdelave vseh potrebnih dokumentov za odpremo blaga. Izdelati morate izvozno dispozicijo, pripraviti morate račun,

izdajnico, dobiti izvozno dovoljenje, če je potrebno, ter izpolniti pošiljateljevo deklaracijo za prevoz posebnih vrst blaga v letalskem prometu.

Deklaracija vsebuje podatke o: pošiljatelju, prejemniku, številki tovarnega lista, odpremnem in namembnem letališču, blagu, načinu odpreme, plačilnih pogojih, dobavnem roku in podatke o zavarovanju in carinjenju. Če špediter ne nudi teh storitev, morate sami poskrbeti za prevoz blaga do letališča.

Po oddaji blaga na prevoz je najbolje, da prejemniku posredujemo vse podatke o načinu transporta pošiljke, tako da lahko pripravi vse potrebne dokumente za prevzem, še preden pošiljka prispe na svoj cilj.

1.2 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Glede na trende in prometno politiko, ki se trudi promet s cest preusmeriti na železnice in zračni promet je pričakovati, da se bo tako železnica kakor tudi zračni promet v prihodnosti močno povečal. Tudi predpostavka, da v Sloveniji težimo k visoki tehnologiji, ki temelji predvsem na blagu visoke dodane vrednosti, lahko z gotovostjo trdimo, da se bo zračni promet v bodočnosti močno razvil.

V nalogi podajamo, kako se z letalskimi dostavami pošiljk uspeva zadovoljiti potrebe strank in po najhitrejši poti premagati na tisoče kilometrov velike razdalje med pošiljateljem in prejemnikom. Opisana je predvsem organiziranost logističnega procesa pri odpremi letalskih pošiljk in njen učinek v praksi.

1.3 METODE DELA

Ker je raziskava osredotočena na organiziranost logističnega procesa, je bila uporabljena metoda poslovne raziskave, saj gre za proučevanje posameznega segmenta.

Pri obravnavi izbrane tematike sem preučil trenutno stanje organiziranosti logističnega procesa in pri tem uporabil statično metodo raziskovanja:

- metodo deskripcije (opisovanje dejstev, procesov in pojavov),
- metodo klasifikacije (definiranje pojmov),
- zgodovinsko metoda (spoznavanje dejstev iz preteklosti),
- metodo kompilacije (povzemanje opazovanj, stališč in sklepov drugih avtorjev).

Velik del podatkov sem pridobil s pomočjo intraneta podjetja Intereuropa d.d., kot dodaten vir podatkov pa mi je služila strokovna literatura letališča Jožeta Pučnika – Ljubljana. Pomoč pri izračunih mi je nudil zaposleni iz podjetja Intereuropa d.d.

2. SPLOŠNO O LETALSKEM PREVOZU BLAGA

Letalski prevoz blaga je najmlajša vrsta transporta. Za delovanje letalskega prevoza blaga so potrebni: transportna pot, zračna pristanišča in transportna sredstva.

Transportna pot je za letala naravni zračni prostor, ki mora biti nadzorovan s strani zračne kontrole. Zračna pristanišča – letališča so mesta, kjer letala vzletajo in pristajajo ter se vrši sprejem oziroma odprema blaga. Blago se lahko prevaža s potniškimi letali, s kombiniranimi letali in s posebnimi tovornimi letali (cargo verzija). Z vidika kvalitete je zračni transport izredno hiter in točen, zelo varen in ekonomičen. Zaradi velike gostote letališč in zračnih linij je tudi dostopen in reden. Velike pomanjkljivosti pa so velika poraba energije na enoto tovora ter visoki prevozniki stroški. Blago, ki se prevaža z letali, mora biti ustrezno paletizirano oziroma konteinerizirano. V ta namen se uporabljajo posebni letalski kontejnerji in palete, ki so iz lahkih materialov ter prilagojeni obliki trupa letala.

2.1 PRAVNA UREDITEV

Najpomembnejši zakoni, ki urejajo prevoz tovora v zračnem prometu v Sloveniji so:

- Zakon o letalstvu (Zlet), Ur. list RS 18/01, 14.03.2001,
- Zakon o obligacijskih in stvarno pravnih razmerjih v letalstvu (ZOSRL), Ur. list RS12/00, 11.02. 2000,
- Zakon o prevozu nevarnega blaga (ZPNB), Ur. list RS 79/99, 30. 09. 1999,
- Predpise, ki urejajo prevoz (izvoz, tranzit in uvoz) blaga izdajajo tudi drugi državni organi.

Veljavni zakoni in predpisi (Applicable laws and regulations)

Za prevoz tovora v mednarodnem zračnem prometu in vse dodatne storitve, ki jih opravi letalski prevoznik, se uporabljajo:

- določbe mednarodnih konvencij (Varšavska konvencija, Montrealski protokol), ki so jih ratificirale države, med katerimi je opravljen prevoz;
- ustrezni državni zakoni, pravilniki in uredbe;
- prevozniki pogoji letalskega prevoznika, njegove tarife in tarifna pravila, predpisi in vozni redi (razen v njih določeni časi odhoda in prihoda).

2.2 OMEJITVE, PRAVICE IN ODGOVORNOSTI POSAMEZNIH UDELEŽENCEV V LETALSKEM PROMETU

Tovor, ki je sprejemljiv za prevoz (Cargo Acceptable for Carriage)

Letalski prevoznik prevzema za prevoz vse pošiljke (razen tistih, ki jih je izključil s svojimi predpisi), pod pogojem da:

- njihov prevoz, izvoz ali uvoz ni predviden z zakoni in predpisi katere koli države, bodisi odhodne, namembne ali tranzitne;
- so pakirane na primeren način za prevoz z letalom;
- jih spremljajo predpisane spremne listine;
- ne ogrožajo varnosti letala, oseb in drugih materialnih dobrin oz. ne povzročajo neugodja potnikom.

Nevarno blago, vrednostne pošiljke, žive živali, pokvarljivo blago, posmrtno ostanke in druge vrste posebnega tovora sprejema prevoznik le v skladu s pogoji, ki so navedeni v posebnih predpisih prevoznika.

Prevoznik si pridržuje pravico, da objavi začasno ali trajno prepoved prevoza katerega koli proizvoda ali posebnega tovora, na kateri koli prevozni poti ali njenem delu.

Pravica prevoznika do pregleda (Carrier's Right of Inspection)

Prevoznik si pridržuje pravico, da pregleda embalažo in vsebino vsake pošiljke ter da preveri pravilnost in zadostnost podatkov ter spremnih listin, vendar ni dolžan to tudi storiti.

Odgovornost pošiljatelja (Responsibility of Shipper)

Pošiljatelj je:

- odgovoren za pravilnost podatkov in izjav, ki se nanašajo na tovor, in sicer ne glede na to ali jih v tovorni list vpiše sam ali njegov kargo agent;
- dolžan nadomestiti prevozniku vso škodo, ki jo pretrpi ali za katero je prevoznik odgovoren drugim, če škoda nastane zaradi nepravilnih, neresničnih ali nepopolnih podatkov in izjav;
- dolžan ravnati v skladu z veljavnimi zakoni, carinskimi in drugimi predpisi držav, preko katerih se tovor prevaža - bodisi odhodne, namembne ali tranzitne (prevoznik ni dolžan preverjati, če so navedeni podatki, priloženi dokumenti ali oznake pravilni in zadostni).

Prevoznik lahko za in v imenu pošiljatelja oz. prejemnika zadosti zahtevanim predpisom, ni pa to dolžan. Prav tako lahko za in v imenu pošiljatelja oz. prejemnika plača takse, pristojbine in druge stroške, ni pa to dolžan. V takem primeru so pošiljatelj, prejemnik in lastnik blaga solidarno odgovorni za povrnitev stroškov prevozniku.

Pošiljatelj, čigar tovor povzroči škodo ali uničenje drugega tovora ali lastnine prevoznika, je dolžan povrniti prevozniku vso škodo in stroške, ki jih je zaradi tega utrpel prevoznik.

Prevoznik ima pravico brez predhodnega obvestila in odgovornosti do pošiljatelja zavreči ali uničiti vsak tovor, ki zaradi svojih lastnosti ali neustrezne embalaže ogroža letalo, osebe ali drugo lastnino.

Vozni redi, prevozne poti in odpovedi (Schedules, Routings and Cancellatons)

Če ni izrecno dogovorjeno drugače in navedeno v tovornem listu, se prevoznik obvezuje, da bo prepeljal tovor v času, ki je običajen glede na dolžino poti, vendar ne prevzema nobene obveze, da bo prepeljal tovor z določenim letalom in po določeni prevozni poti.

Časi, ki so objavljeni v vozni redih prevoznika, so samo približni in niso zajamčeni ter niso sestavni del pogodbe o prevozu (Contract of Carriage). Noben čas ni določen za začetek ali dokončanje prevoza ter za izročitev tovora.

Prevoznik ima pravico, da izbira prevozno pot ali od nje odstopa, ne glede na to, da je ta lahko zapisana v letalskem tovornem listu ali zapisu o pošiljki (Shipment Record).

Prevoznik ima pravico, da brez obvestila prepelje pošiljko v celoti ali pa po delih s kopenskimi prevoznimi sredstvi ali da organizira tak prevoz.

Prevoznik si pridržuje pravico, da brez predhodnega obvestila odpove, zaključi, preusmeri, odloži ali prestavi:

- odhod katerega koli poleta,
- nadaljnji prevoz katerega koli tovora oz. izvrši polet v celoti brez tovora ali dela tovora, če smatra, da je to priporočljivo zaradi vzrokov, ki so izven njegove kontrole, ki jih ni mogoče realno predvideti, pričakovati ali napovedati v času, ko je bil tovor sprejet na prevoz (npr. meteorološki pogoji, stavke, neredi, civilni upori, prepovedi, vojne, sovražna dejanja, izgrede). V takem primeru prevoznik odgovarja samo za škodo, ki bi jo povzročil namenoma ali iz grobe malomarnosti.

Prevoznik ima pravico, da pri prevozu določa prioriteto med pošiljkami, kakor tudi prioriteto med tovorom, pošto in potniki.

Prevoznik se prav tako lahko odloči, da kadar koli odstrani kateri koli del vsebine pošiljke in nadaljuje s poletom brez nje. V primeru, da zaradi določanja take

prioritete tovor ni bil prepeljan ali je bil prevoz odložen, zamujen, oziroma je bil kateri koli del pošiljke odstranjen, ne nosi prevoznik zaradi posledic nobene odgovornosti do pošiljatelja, prejemnika ali katere koli druge osebe.

Pošiljateljeva pravica razpolaganja (Shipper's Right of Disposition)

Pravico razpolaganja s tovorom lahko uveljavlja izključno pošiljatelj ali njegov pooblaščen agent. Pošiljatelj lahko uveljavlja pravico razpolaganja le tako, da predloži original (3) letalskega tovornega lista, ki mu je bil izročen.

Pošiljateljeva navodila morajo biti predložena pravočasno in v pisni obliki, kot jo predpiše prevoznik.

Pod pogojem, da je izpolnil vse svoje obveznosti iz prevozne pogodbe in da z izvrševanjem pravice razpolaganja ne škoduje prevozniku ali drugim pošiljateljem, sme pošiljatelj na svoje stroške s tovorom razpolagati tako da:

- ga odpokliče z odhodnega ali namembnega letališča;
- ga zaustavi med prevozom na katerem koli vmesnem letališču;
- zahteva, da naj bo tovor na namembnem letališču ali med prevozom izročen drugi osebi, ki ni navedena kot prejemnik v tovornem listu;
- zahteva vrnitev tovora na odhodno letališče.

Prevoznik lahko zavrne izpolnitev pošiljateljeve zahteve za razpolaganje s tovorom, če za to obstajajo upravičeni razlogi, na primer:

- zahteve ni mogoče več izpolniti, ker je bil tovor izročen prejemniku;
- če bi za prevoznika nastala škoda ali če bi bili stroški izpolnitve zahteve večji od vrednosti tovora;
- če bi bila izpolnitev zahteve v nasprotju s carinskimi in drugimi predpisi.

Če zahteve za razpolaganje ni mogoče izpolniti, mora prevoznik o tem takoj obvestiti pošiljatelja.

Pošiljatelj mora prevozniku povrniti vse stroške, ki nastanejo zaradi uveljavljanja njegove pravice razpolaganja.

Pošiljateljeva pravica razpolaganja preneha v trenutku, ko prejemnik zahteva izročitev tovora ali letalskega tovornega lista na namembnem letališču.

V primeru, da prejemnik odkloni prevzem letalskega tovornega lista ali tovora, oziroma z njim ni mogoče vzpostaviti stika, ostaja pravica razpolaganja pri pošiljatelju.

Obvestilo o prispetju (Notice of Arrival)

Prevoznik pošlje obvestilo o prispetju prejemniku in kateri koli drugi osebi za katero se strinja, da jo bo obvestil in je zapisana v letalskem tovornem listu.

Prevoznik pošlje obvestilo o prispetju na običajen način in ni odgovoren za zamudo ali neizročitev takega obvestila.

Izročitev tovora (Delivery)

Prevoznik izroči tovor samo prejemniku, ki je imenovan v letalskem tovornem listu ali njegovemu zastopniku, razen če ni izrecno drugače določeno v letalskem tovornem listu.

Izročitev tovora je izvršena, ko:

- prevoznik izroči prejemniku ali njegovemu zastopniku pooblastilo, s katerim lahko uveljavi sprostitev pošiljke;
- prevoznik izroči tovor carinskim ali drugim državnim oblastem v skladu z veljavnimi zakoni ali carinskimi predpisi.

Nezmožnost izročitev tovora (Failure of Consignee to Take Delivery)

V primeru, da prejemnik zavrne prevzem tovora ali ga ne uspe prevzeti po prispetju na namembno letališče, si bo prevoznik prizadeval upoštevati vsa navodila pošiljatelja, ki so zapisana v tovornem listu.

V kolikor navodila niso dana oziroma jih v praksi ni mogoče izpolniti, bo prevoznik o neuspeli izročitvi obvestil pošiljatelja in zahteval njegova navodila (Notice of Non-Delivery).

Če prevoznik ne prejme ustreznih navodil v tridesetih (30) dneh, lahko tovor proda v enem ali več delih na javni ali zasebni dražbi oziroma uniči ali odstopi tovor, kakor se mu zdi primerno.

Pošiljatelj je dolžan povrniti vse stroške, ki nastanejo zaradi neuspele izročitve tovora, vključno s stroški skladiščenja in prevoznimi stroški za vračilo tovora, če je bilo tako zahtevano v pošiljateljevih navodilih.

V primeru, da je prevoznik na zahtevo pošiljatelja vrnil tovor na odhodno letališče in pošiljatelj zavrne ali zanemari plačilo stroškov v petnajstih (15) dneh po izvršenem vračilu, lahko prevoznik proda pošiljko v celoti ali po delih na javni ali zasebni dražbi.

Prevoznik je dolžan o nameravani prodaji pošiljke obvestiti pošiljatelja deset (10) dni pred dražbo.

V primeru, da prejemnik ne prevzame ali zavrne izročitev pokvarjenega blaga, ki mu grozi razkroj, ima prevoznik pravico, da nemudoma ukrepa tako, kot se mu zdi primerno, da zaščiti svoje in interese drugih strank.

Pokvarljivo blago lahko skladišči na stroške pošiljatelja ali ga proda v celoti ali pa po delih na javni ali zasebni dražbi, brez predhodnjega obvestila.

Odgovornost za plačilo stroškov (Responsibility for Charges)

Ko prejemnik sprejme izročitev tovora, postane odgovoren za plačilo stroškov v zvezi s prevozom. Razen če ni drugače dogovorjeno, pošiljatelj ni razrešen svoje odgovornosti za plačilo teh stroškov in ostaja skupno in solidarno odgovoren s prejemnikom.

Prevoznik lahko pogojuje izročite tovarnega lista ali tovora s plačilom stroškov. Za zavarovanje svojih terjatev iz pogodbe o prevozu tovora ima prevoznik zastavno pravico na tovoru, ki ga je vzel za prevoz.

Prevozna odgovornost (Carrier's Liability)

Prevoznik je odgovoren pošiljatelju, prejemniku ali kateri koli drugi osebi za škodo, ki nastane v primeru uničenja, izgube, poškodbe ali zamude pri prevozu tovora le v primeru, če je škoda nastala zaradi dogodka, ki se je pripetil med prevozom.

Za čas letalskega prevoza se šteje čas od prevzema tovora na odhodnem letališču do izročitve tovora tistemu, ki je upravičen razpolagati z njim na namembnem letališču ali na kakšnem drugem letališču.

Omejitev pri odškodninskih zahtevkih (Limitations on Claims)

Če prejemnik tovora ne ugovarja pisno zaradi poškodbe tovora takoj po prejemu, se domneva, da mu je bil tovor izročen v stanju, v kakršnem je bil prevzet za prevoz oziroma tako, kot je navedeno v letalskem tovarnem listu ali potrdilu o prejemu tovora.

Prevoznik ni dolžan ukrepati v primeru izgube ali poškodbe tovora, če ne prejme pisne pritožbe prejemnika ali druge pooblaščen osebe za prevoz tovora. Prejemnik mora dostaviti prevozniku pisno pritožbo, s katero si rezervira pravico do naknadne terjatve v naslednjih rokih:

- v primeru vidne poškodbe tovora, takoj ob odkritju škode in najkasneje v 14 dneh od prevzema tovarnega lista pri prevozniku;
- v primeru druge poškodbe tovora, najkasneje v 14 dneh od prevzema tovarnega lista pri prevozniku;
- v primeru zamude, najkasneje v 21 dneh od prevzema tovarnega lista pri prevozniku;
- v primeru neizročitve tovora (izgube), najkasneje v 120 dneh od dneva izstavitve letalskega tovarnega lista.

Vse pravice do povračila škode ugasnejo, če odškodninski upravičenec (Claimant) ne predloži odškodninskega zahtevka (Claim) v 2 letih od dneva prispetja tovora na namembno letališče ali od dneva, ko je bil prevoz prekinjen.

Odškodninski zahtevek mora odškodninski upravičenec predložiti prevozniku v pisni obliki z naslednjimi predlogami:

- opis in višina škode
- original letalskega tovornega lista
- faktura za celoten tovor
- zapisnik o poškodbi (izgubi) tovora

2. 3 UDELEŽENCI V LETALSKEM PREVOZU BLAGA

V proces letalskega prevoza je vključeno večje število udeležencev. Vsak izmed njih ima pomembno vlogo in je pri voznem procesu tesno povezan z drugimi. Nekateri od njih opravljajo več različnih nalog, kot na primer špedicija, ki hkrati zastopa pošiljatelja in letalskega prevoznika ali letalska družba, ki je lahko tudi izvajalec storitev zemeljske oskrbe zase in za druge letalske družbe.

Pošiljatelj (The Shipper, The Consignor)

Pošiljatelj je pravna ali fizična oseba, ki z letalskim prevoznikom sklene prevozno pogodbo (Contract of Carriage) za prevoz določene količine tovora od odhodnega do namembnega letališča. Prevozno pogodbo predstavlja letalski prevozni list (The Air Waybill – AWB). Pogodbo lahko sklene pošiljatelj sam, večinoma pa jo v njegovem imenu sklene špedicija.

Špedicija (The Freight Forwarder)

Špedicija je pravna oseba, ki organizira prevoz tovora v najširšem smislu, v kateri koli prevozni panogi (zračnem, cestnem, železniškem ali pomorskem prometu).

Špedicijo, ki je posebej specializirana za posredovanje letalskih prevozov, imenujemo tudi Letalski kargo agent (Cargo Sales Agent) in lahko hkrati nastopa v več vlogah, na primer kot:

- prodajni zastopnik (Cargo Sales Agent), to je letalski prevoznik, ki trži razpoložljive kapacitete za prevoz tovora;
- zbirni agent (Consolidator), ki kot indirektni prevoznik organizira prevoz letalskih zbirnikov;
- carinski posrednik (Customs Broker), ki opravlja izvozno carinjenje v imenu pošiljatelja oz. uvozno carinjenje v imenu prejemnika tovora.

Letalski kargo agent je lahko registriran pri IATA - i (IATA Cargo Agent).

Generalni prodajni zastopnik (General Sales Agent – GSA)

Generalni prodajni zastopnik je pravna oseba, ki zastopa letalsko družbo na določenem tržišču (regija, država) in v njenem imenu:

- opravlja prodajne in marketinške aktivnosti (Sales and Marketing);
- distribuira letalske tovarne liste posameznim prodajnim zastopnikom (Air Waybill Distribution);
- opravlja obračun prodaje (Sales Reports) s prodajnimi zastopniki na svojem tržišču.

Letalski prevozniki pogosto angažirajo generalne prodajne zastopnike tudi na tržiščih izven svoje prevozne mreže (Off-line Sales). Ti potem organizirajo prevoze tovora do najbližjih letališč v prevozni mreži letalske družbe.

Izvajalec storitev zemeljske oskrbe (Handlig Agent)

Izvajalci posameznih storitev zemeljske oskrbe so lahko letališka podjetja, letalske družbe ali druga za to področje specializirana podjetja, ki opravljajo:

- sprejem, odpravo, skladiščenje in izročitev tovora (Cargo Handling Agents);
- sprejem in odpravo letal oz. vse postopke v zvezi z natovarjanjem ali raztovarjanjem tovora (Ramp Handling Agents).

Carinski organ (Costums)

Carinski organi imajo pomembno vlogo pri prevozu letalskega tovora. Nobeno blago ne more biti poslano v mednarodnem prometu brez carinskega nadzora in odobritve. Carinski postopki imajo velik in neposreden vpliv na pretok blaga, bodisi v pozitivnem smislu (hitri in avtomatizirani postopki nadzora) ali negativnem smislu (obsežni in dolgotrajni postopki, ki zahtevajo številna potrdila in dokazila za izvoz ali uvoz blaga).

Prejemnik (Consignee)

Prejemnik je pravna ali fizična oseba, ki je kot prejemnik tovora navedena v letalskem tovornem listu. Po prispetju tovora na namembno letališče mora zagotoviti uvozno carinjenje s pomočjo carinskega posrednika. Prejemnik je pogosto tisti, ki določa kupoprodajne pogoje in način plačila prevoznih in drugih stroškov.

2.4 DOKUMENTACIJA LETALSKEGA PREVOZA BLAGA

2.4.1 Letalski tovorni list (The air Waybill – AWB)

Letalski tovorni list je prevozna pogodba med pošiljateljem blaga in letalskim prevoznikom za prevoz tovora na linijah prevoznika.

Letalski tovorni list je neprenosljiv dokument, kar pomeni da lahko blago prevzame samo prejemnik, ki je naveden v tovornem listu.

Letalski tovorni list ima najmanj 8 kopij, od tega so trije originali. Vsaka kopija tovrnega lista ima v zgornjem desnem in levem kotu ter spodnjem desnem kotu serijsko številko.

Primer: 165-02414053

- 165 trištevlične identifikacije prevoznika, na primer (Adria Airways),
- 0241405 sedemmestne zaporedne številke tovrnega lista,
- 3 kontrolne številke od 0 do 6, ki predstavljajo ostanek pri deljenju zaporedne številke s 7.

$$\begin{array}{r} 241405 : 7 = 34486 \\ 31 \\ 34 \\ 60 \\ 45 \\ 3 \end{array}$$

Vsi trije originali imajo na hrbtni strani natisnjene pogoje prevozne pogodbe (Conditions of Contract), ki je enaka za vse IATA letalske prevoznike.

Original 3 (modre barve) za pošiljatelja

- potrdilo o predaji blaga za prevoz
- pošiljateljev pisni izvod prevozne pogodbe med njim in prevoznikom

Original 1 (zelene barve) za prevoznika

- izvod za obračun prevoznih stroškov s pošiljateljem oz. njegovim agentom
- prevoznikov pisni izvod prevozne pogodbe med njim in pošiljateljem

Original 2 (rdeče barve) za prejemnika

- izvod, ki spremlja pošiljko do namembnega letališča in se vroči prejemniku

Drugi izvodi so namenjeni:

Kopija 9 za evidenco kargo agenta,

Kopija 4 Dokazilo o vročitvi pošiljke (Delivery Receipt),

Kopija 5 za evidenco službe na namembnem letališču (Airport of Destination),

Ostali izvodi so namenjeni za evidenco udeleženih prevoznikov (Participating Carriers).

Pomen letalskega tovornega lista

Letalski tovorni list ima več namembnosti, saj služi kot:

- pisni dokaz o sklenitvi prevozne pogodbe,
- dokazilo o predaji pošiljke na prevoz in vročitvi prejemniku,
- račun prevoznih stroškov,
- potrdilo o dodatnem zavarovanju (pri prevoznikih ki nudijo to storitev),
- pisno navodilo uslužbencem prevoznika in njegovim agentom za primerno rokovanje s pošiljko.

Veljavnost in trajanje prevozne pogodbe

Prevozna pogodba začne veljati, ko je tovorni list pravilno izstavljen in je:

- podpisan s strani pošiljatelja ali njegovega pooblaščenega agenta, ki s tem potrdi, da se strinja s pogoji prevozne pogodbe, natisnjene na hrbtni strani in splošnimi prevoznimi pogoji;
- podpisan s strani prevoznika ali njegovega pooblaščenega agenta.

Prevoznik lahko zavrne prevoz pošiljke za katero so bili podatki v tovornem listu popravljani ali brisani.

Prevozna pogodba je zaključena, ko je blago vročeno prejemniku, ki je naveden na tovornem listu.

1A		1		1B		1A		1B																			
Shipper's Name and Address				3 Shipper's Account Number		NOT NEGOTIABLE 99 AIR WAYBILL 1C ISSUED BY 99																					
2				5 Consignee's Account Number		Copies 1, 2 and 3 of this Air Waybill are originals and have the same validity 1D																					
Consignee's Name and Address				4		It is agreed that the goods described herein are accepted in apparent good order and condition (except as noted) for carriage SUBJECT TO THE CONDITIONS OF CONTRACT ON THE REVERSE HEREOF. ALL GOODS MAY BE CARRIED BY ANY OTHER MEANS INCLUDING ROAD OR ANY OTHER CARRIER UNLESS SPECIFIC CONTRARY INSTRUCTIONS ARE GIVEN HEREON BY THE SHIPPER, AND SHIPPER AGREES THAT THE SHIPMENT MAY BE CARRIED VIA INTERMEDIATE STOPPING PLACES WHICH THE CARRIER DEEMS APPROPRIATE. THE SHIPPER'S ATTENTION IS DRAWN TO THE NOTICE CONCERNING CARRIER'S LIMITATION OF LIABILITY. Shipper may increase such limitation of liability by declaring a higher value for carriage and paying a supplemental charge if required. 1E																					
8 Issuing Carrier's Agent Name and City				Accounting Information 10																							
7 Agent's IATA Code		8 Account No.																									
9 Airport of Departure (addr. of first Carrier) and Requested Routing				9 Reference Number		Optional Shipping Information																					
11A to		11B By First Carrier Routing and Destination		11C to		11D by		11E to		11F by		12 Currency		13A CHRGD Code		13B WTMAL Code		13C Other Code		14 Declared Value for Carriage		15 Declared Value for Customs					
18 Airport of Destination		18A Requested Flight/Date		19B Amount of Insurance		20 INSURANCE. If Carrier offers insurance, and such insurance is required in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked 'Amount of Insurance' 20A		21A		21B SCI		20B															
Handling Information 21																											
22A No. of Pieces RCP		22B Gross Weight		22C kg		22D Rate Class		22E Commodity Item No.		22F Chargeable Weight		22G Rate / Charge		22H Total		22I Nature and Quantity of Goods (incl. Dimensions or Volume)											
22J		22K						22L																			
24A Prepaid		24B Weight Charge		24C Collect		24D Valuation Charge		24E Tax		24F Total Other Charges Due Agent		24G Total Other Charges Due Carrier		24H Total Prepaid		24I Total Collect		24J Currency Conversion Rates		24K CC Charges in Dest. Currency		24L For Carrier's use only at Destination		24M Charges at Destination		24N Total Collect Charges	
25A		25B		25C		25D		25E		25F		25G		25H		25I		25J		25K		25L		25M		25N	
26 Shipper certifies that the particulars on the face hereof are correct and that insofar as any part of the consignment contains dangerous goods, such part is properly described by name and is in proper condition for carriage by air according to the applicable Dangerous Goods Regulations. 31																											
Signature of shipper or his Agent																											
32A Executed on (Date) 32B at (Place) 32C Signature of Issuing Carrier or its Agent																											
33 ORIGINAL 3 (FOR SHIPPER) Section 6, The Air Waybill																											

Slika 1: Letalski tovorni list (The Air Waybill), (Vir Tact rules, 2007)

2.4.2 Spremne listine (Supporting Documentation)

Prodajni zastopnik mora preveriti, če je pošiljatelj dostavil vse spremne listine, ki so potrebne za izvoz, tranzit (če se blago prevaža in pretovarja v drugi državi) in izvoz v namembno državo.

Podatki o zahtevanih listinah za uvoz v posamezno državo so objavljeni v: TACT RULES.

Osnovne spremne listine so:

- komercialne oz. proforma fakture (Comercial or Proform Invoices).

Dodatne spremne listine, ki se zahtevajo glede na vrsto blaga, ki se vpisuje v letalski tovorni list (AWB) v polje 21(Handlig information - glej sliko št. 1).

- zdravstveno spričevalo (Health Certificate),
- spričevalo o cepljenju (Vaccination Certificate),
- fitosanitarno spričevalo (Phytosanitary Vertificate),
- izvorno spričevalo (Certificate of Origin),
- mrliški list (Certificate of Death),
- potrdilo o kremiranju (Certificate of Cremation),
- potrdilo o balzamiranju (Embalming Certifict),
- EUR – 1,
- tranzitno dovoljenje (Transit Permit),
- uvozno dovoljenje (Import Permit, Import licence).

Prodajni zastopnik mora vse priložene listine vpisati v tovorni list in jih v posebni kuverti pripeti k tovrnemu listu.

Po opravljenem izvoznem carinskem postopku (Export Customs Clearance) mora priložiti tovrnemu listu še ustrezno carinsko listino (npr. SIL, ATA Carnet) in skladiščni nalog (Warehouse Receipt).

3. ODPRAVA BLAGA V LETALSKEM PREVOZU

Ko stranka sprejme ponudbo in se odloči, da bo pošiljko poslala, se začne postopek priprave in odpreme pošiljke.

Pošiljko se, v kolikor gre za izvoz, uskladišči na letališču in se jo izvozno pripravi na podlagi skladiščnega naloga, ki ga pripravi izvozni oddelek operative. V skladišču skrbijo, da se blago pravilno pripravi na določeno linijo, ponovno stehta in pošlje v pregled preko rentgena. Špediter mora poskrbeti, da je tovorek za odpremo pravilno opremljen z nalepkami, AWB številko ter ostalimi potrebnimi nalepkami, ki označujejo previdnost pri ravnanju in podobno.

Ko skladišče opravi svojo nalogo, vpiše pravilno težo in dimenzije na nalog in tako špediter nadaljuje s pripravo letalskega tovornega lista za prevoznika. Pri tem mora biti špediter izjemno pozoren, saj morajo biti podatki na AWB natančni.

Po izstavi AWB in po opravljenem izvoznem carinskem postopku je pošiljka pripravljena za odpremo. Tovorni list skupaj z izvozno deklaracijo in ostalimi pripadajočimi dokumenti predamo prevozniku, ta pa poskrbi za nadaljnjo odpremo. S tem se zaključi postopek, moramo pa se zavedati, da je potrebno pošiljko spremljati od začetka do konca in nato obvestiti prejemnika, šele tedaj lahko rečemo, da je postopek zaključen. Večina prevoznikov ima omogočeno sledenje na spletni strani.

3.1 Priprava blaga – pošiljke na letalski prevoz (Shipment Ready for Carriage)

Uspešno opravljeni prodaji prevozne storitve sledi priprava pošiljke - blaga za prevoz, ki predstavlja operativno delo letalskega kargo agenta (prodajnega zastopnika).

Bistveni postopki pri pripravi blaga so:

- ustrezna izbira embalaže in pakiranja,
- ustrezno označevanje tovorkov glede na vsebino (lomljivo, temperaturna kontrola, previdno rokovanje, ...),
- opremljanje pošiljke z vsemi potrebnimi dokumenti.

3.1.1 Označevanje tovorkov (Marking of Packages)

- Ime (naziv) in naslov prejemnika (The name of Address of Consignee)

Vsi tovorki posamezne pošiljke morajo imeti izpisano enako ime in naslov prejemnika kot je naveden v letalskem tovornem listu. V primeru večjega števila tovorkov se dopušča, da sta ime in naslov prejemnika izpisana na enem ali več tovorkih, na ostalih pa mora biti primerno označeno, da pripadajo isti pošiljki.

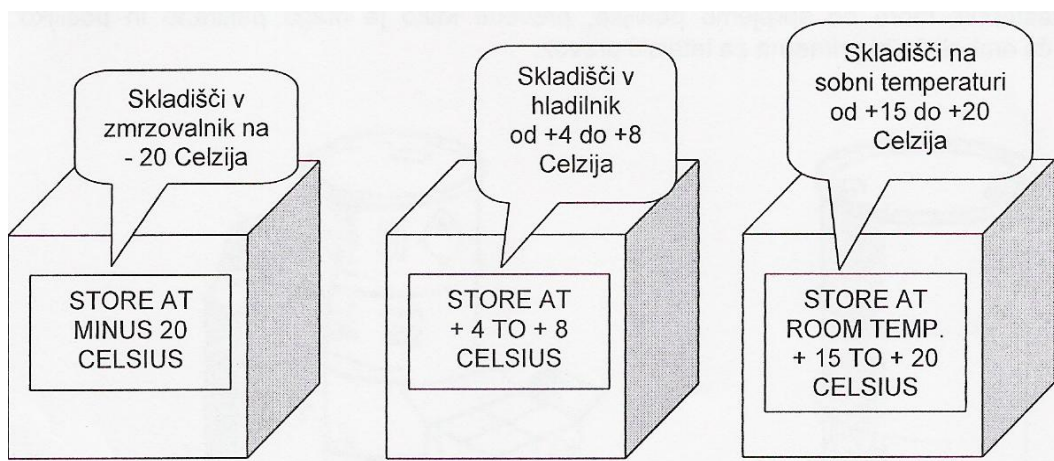
Slika 2: Pravilno označen tovorek, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

- Oznake za posebno skladiščenje in rokovanje

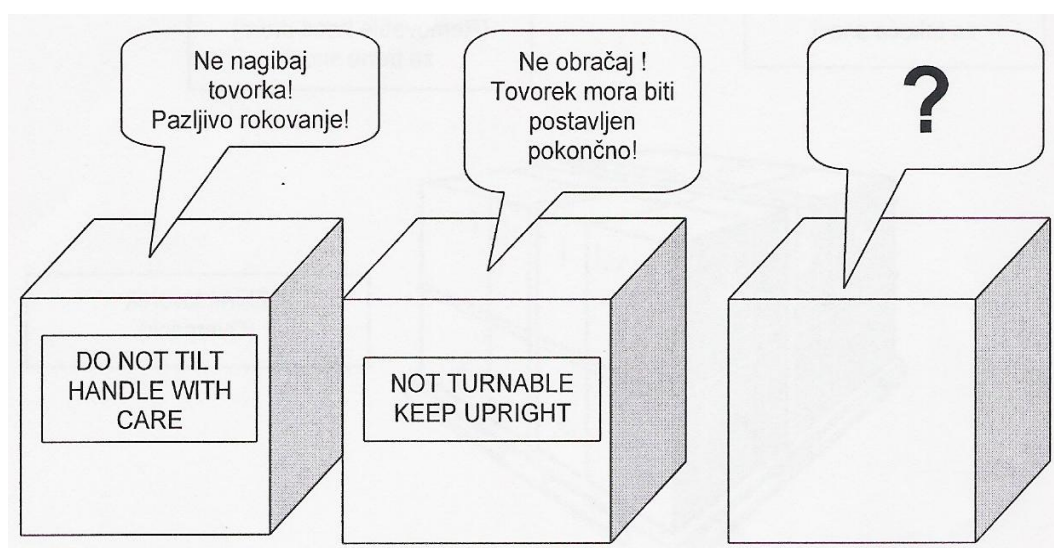
Vsi tovorki, ki zahtevajo posebno rokovanje, morajo biti ustrezno označeni. V kolikor prodajni zastopnik prejme navodila pošiljatelja za posebno rokovanje, jih mora vpisati v tovorni list in preveriti, če so navedena tudi na tovorkih.

Vsako blago, ki mora biti hranjeno na določeni temperaturi, mora biti prepakirano tako, da lahko brez škode prenese običajne spremembe temperature med prevozom z letalom. Večina tovornih oddelkov letal namreč nima možnosti regulacije temperature.

Pred in takoj po končanem prevozu se blago po navodilih skladišči na zahtevani temperaturi.

Slika 3: Najpogostejše oznake za posebno skladiščenje, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Slika 4: Najpogostejše oznake za posebno rokovanje, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

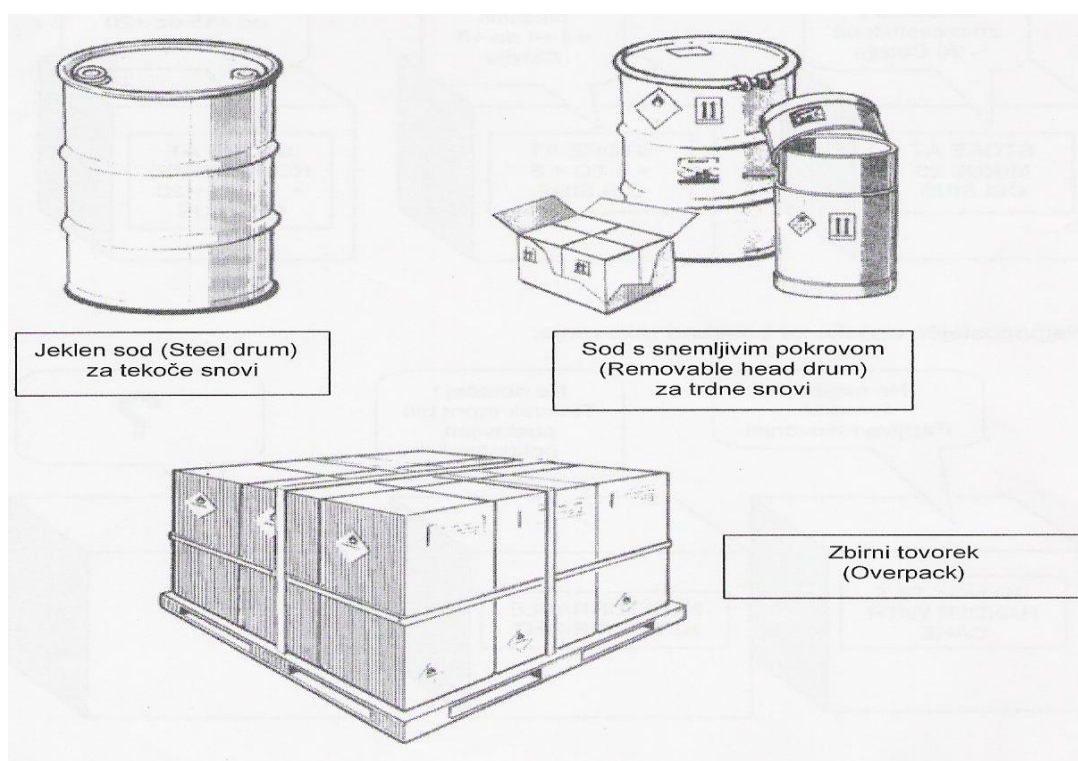
3.1.2 Embalaža (Packing)

Blago mora biti pakirano na tak način, da je ob običajnih manipulacijah (natovarjanje, pretovarjanje, raztovarjanje) transport varen in ni nevarnosti, da se poškoduje notranjost letala, drugo blago v letalu ter osebje, ki rokuje z blagom. Vsi ostri deli morajo biti dobro zaščiteni s penastim materialom. Embalaža mora biti dovolj čvrsta, da zdrži predvideno število manipulacij v toku transporta in primerno ščiti vsebino pred poškodbami.

Zaradi spremembe tlaka ne smejo biti posode s tekočimi snovmi nikoli napolnjene popolnoma do vrha. Zapirala morajo biti dobro privita in pričvrščena z zatičem ali žlico, da se ne bi zaradi tresljajev samodejno odvila.

Vsi tovorki, ki so težji od 100 kg morajo biti pakirani na palete za lažje pretovarjanje z viličarjem.

Prodajni zastopnik mora ob sprejemu pošiljke, preveriti, kako je blago pakirano in pošiljko zaustaviti, če embalaža ni primerna za letalski prevoz.

Slika 5: Vrste embalaž, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

3.1.3 Opremljanje tovorkov z nalepkami (Labelling of Packages)

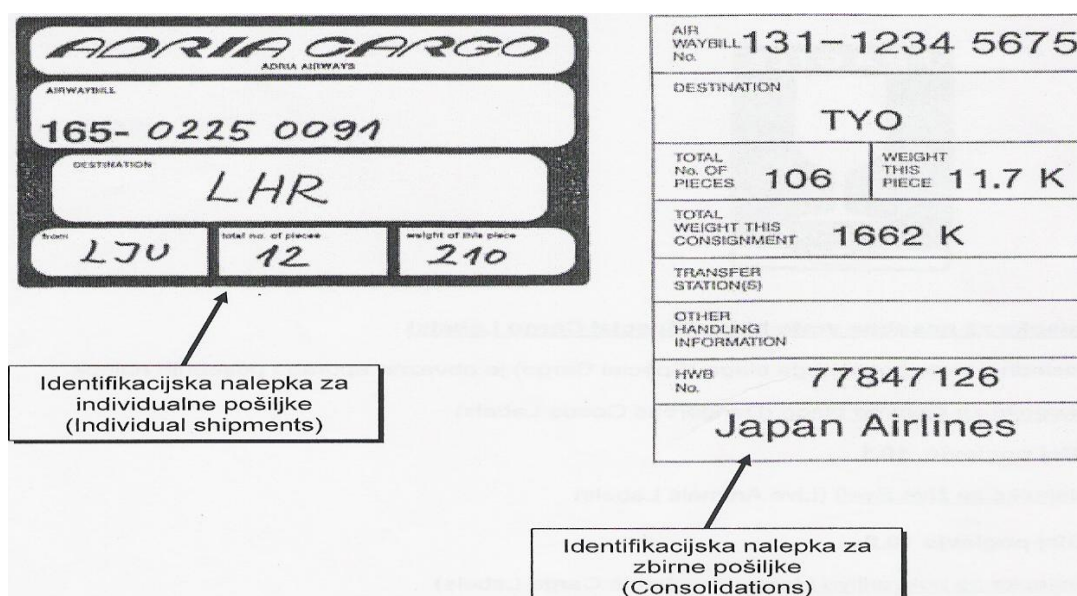
Nalepke se uporabljajo za identifikacijo pošiljke ali za opozarjanje na vsebino in s tem povezanimi zahtevami za posebno rokovanje. Prodajni zastopnik mora ob tem pri sprejemu blaga najprej odstraniti s tovorkov vse stare nalepke, ki se pogosto nahajajo na kvalitetni embalaži za večkratno uporabo. Napačne nalepke na tovorkih so zavajajoče in lahko pripeljejo do izgube pošiljke ali napačnega skladiščenja.

Kargo identifikacijska nalepka (Cargo Identification Label)

Prodajni zastopnik mora vse tovorke v pošiljki opremiti s kargo identifikacijskimi nalepkami.

Nalepka mora imeti vpisane vsaj naslednje podatke:

- številko letalskega tovornega lista (AWB),
- namembno letališče (Destination),
- odhodno letališče (From),
- skupno število tovorkov (Total No. of Pieces) in
- bruto težo posameznega tovorka (Weight of this piece), če ta presega 100 kg.
- Kargo identifikacijska nalepka za zbirne pošiljke mora imeti vpisano tudi številko hišnega tovornega lista (AWB).

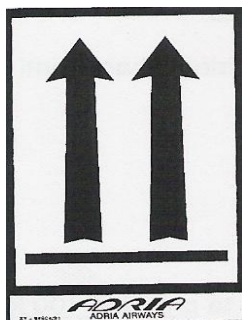

Slika 6: Kargo identifikacijski nalepki, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Nalepki za posebno rokovanje (Handling Labels)

- Orientacijska nalepka (Package Orientation Label)

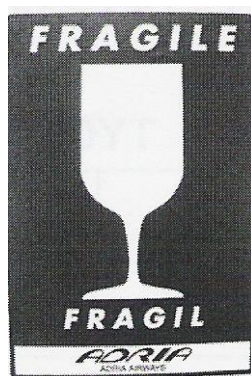
Uporaba nalepke je obvezna za vse tovorke, ki vsebujejo tekoče snovi in za žive živali. Lahko se uporablja tudi za blago, ki mora biti postavljeno vedno v določeni smeri, recimo občutljivi inštrumenti, aparature in podobno. Orientacijske nalepke morajo biti nameščene najmanj na dveh nasprotnih straneh.

Slika 7: Nalepka za posebno rokovanje, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

- Lomljivo (Fragile)

Nalepka lomljivo se uporablja za blago, ki potrebuje pazljivo rokovanje, denimo stekleni izdelki, občutljivi inštrumenti in podobno. Nalepke lomljivo morajo biti nameščene na vseh štirih straneh tovoraka.

Slika 8: Nalepka lomljivo, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Nalepke za posebne vrste blaga (Special Cargo Labels)

Za naslednje vrste posameznega blaga (Special Cargo) je obvezna uporaba posebnih nalepk.

- Nalepke za nevarno blago (Dangerous Goods labels)
- Nalepke za žive živali (Live animals Labels)
- Nalepke za pokvarljivo blago (Perishable Cargo label)

3.1.4 Navodila za prevoz (Instruction for Carriage)

Pošiljatelj lahko posreduje navodila za prevoz ustno, največkrat pa v pisni obliki.

Ustna navodila (Verbal Instructions)

Pošiljatelj posreduje svoja ustna navodila v primeru, ko osebno preda pošiljko kargo agentu. Kadar agent sprejme pošiljko na osnovi ustnih navodil, mora tovorni list podpisati pošiljatelj osebno. Kargo agent se je dolžan seznaniti s klavzulami, natisnjenimi na prednji strani prevozne pogodbe ter pogodbenimi pogoji, natisnjenimi na hrbtni strani.

Pisna navodila (Written Instructions)

V večini primerov kargo agent odpremi blago na osnovi pošiljateljevih pisnih navodil. Navodila lahko posreduje pošiljatelj v obliki dopisa. Bolj priporočljivo pa je, da mu kargo agent dostavi obrazec pošiljateljeva pisna navodila (shipper's letter of instructions), ki ga pošiljatelj izpolni, podpiše in dostavi kargo agentu skupaj z blagom. Na ta način zagotovi, da bo prejel vse potrebne podatke za izstavitve tovornega lista. S tem, ko pošiljatelj podpiše pisna navodila, pooblašča kargo agenta, da v njegovem imenu izstavi in podpiše prevozno pogodbo. Obrazec ima v ta namen natisnjeno klavzulo:

Pooblaščamo vas, da po prejemu tukaj podpisanega blaga, v našem imenu izstavite in podpišete letalski tovorni list ter druge potrebne dokumente in odpremite blago v skladu s pogoji prevozne pogodbe.

Potrujemo, da je vsebina pošiljke pravilno opisana. V kolikor kateri koli del pošiljke vsebuje nevarne snovi, je ta pravilno poimenovana in pripravljena za letalski prevoz v skladu z zakonom o prevozu nevarnih snovi in veljavnimi mednarodnimi predpisi o prevozu nevarnih snovi.

Pošiljateljeva pisna navodila morajo vsebovati vse potrebne podatke za izstavitve letalskega tovornega lista.

Pošiljatelj (Shipper)

Za izstavitve prevozne pogodbe med pošiljateljem in prevoznikom potrebujemo točne podatke o pošiljatelju – ime in priimek oz. ime podjetja, ulico, mesto s pošto številko, državo, telefonsko in telefaks številko. Ti podatki so potrebni zaradi kasnejše korespondence s pošiljateljem (izstavitev računa, informacije o odpremi in vročitvi pošiljke itd.). Vse podatke o pošiljatelju vpišemo v rubriko – Shipper's Name and address.

Shipper's Name and Address	Shipper's Account Number
JANEZ SLOVENEK S.P. PETELINOV GRABEN 1 4999 ZABUKOVJE SLOVENIA PHONE/FAX +386 4 715 499	

Slika 9: Obrazec z letalskega tovornega lista (pošiljateljevi podatki), (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Prejemnik (Consignee)

Pošiljatelj je dolžan dostaviti točne in popolne podatke o prejemniku pošiljke – ime in priimek oz. ime podjetja, ulico, mesto s pošto številko, državo, ter obvezno telefonsko in telefaks številko (zelo priporočljivo z imenom kontaktne osebe, ki jo je potrebno obvestiti o prispetju pošiljke). Zaradi nepopolnih podatkov o prejemniku velikokrat poteče več časa, da služba na namembnem letališču uspe obvestiti prejemnika o prispetju blaga, kot je trajal sam letalski prevoz. Vse podatke o prejemniku vpišemo v rubriko – Pošiljateljevo ime in naslov (Consignee's Name and Address).

Pošiljateljevo ime in naslov (Consignee's Name and Address).

Consignee's Name and Address	Shipper's Account Number
PAUL RAMBLER & SONS 1 LONELY ROAD, BUSHTOWN ONTARIO 5XZ 3XW CANADA PHONE (671) 155 5333 FAX (671) 155 5330	

Slika 10: Obrazec z letalskega tovornega lista (pošiljateljevo ime in naslov), (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Kadar pošiljatelj zahteva obvestilo že vnaprej določenega kargo agenta na namembnem letališču, vpišemo podatke o uvoznem agentu v rubriko – Handling Information.

Airport of Destination	Flight/Date	Flight/Date	Amount of Insurance	INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«
Handling Information				
NOTIFY: AGENT MOUTAINCARGO, PHONE (652) 1235-8760				

Slika 11: Obrazec z letalskega tovornega lista – Handling Information, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Odhodno letališče (Airport of Departure)

V rubriko – Airport of Departure and Requested Routing, vpišemo polno ime odhodnega letališča, na primer Ljubljana.

Airport of Departure (Addr. to First Carrier) and requested Routing													
LJUBLJANA													
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs
								PPD	COL	PPD	COL		
Airport of Destination		Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«					

Slika 12: Obrazec z letalskega tovornega lista – Odhodno letališče, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Namembno letališče (Airport of Destination)

Določitev ustreznega namembnega letališča je izredno pomembna. Najbolje je, če že pošiljatelj pridobi od prejemnika blaga zahtevano namembno letališče. Če to ni mogoče, si lahko pomagamo s priročnikom TACT Rules, kjer najdemo uporabne informacije za določitev namembnega letališča. Pri določanju namembnega letališča izberemo le med tistimi, ki so na seznamu carinskih letališč (Customs Airports). Upoštevati moramo, da imajo večja svetovna mesta po več carinskih letališč ter, da se istoimenska letališča lahko nahajajo v različnih državah.

Primer:

Paris (CDG), FR	Paris (ORY), FR	
Barcelona (BCN), ES	Barcelona (BLA), VE	
London (LHR), GB	London (LGW), GB	London (YXU), CA

V rubriko – Airport of Destination vpišemo polno ime namembnega letališča, njegovo tričrkovno kratico in dvočrkovno kratico države v kateri se nahaja.

Airport of Departure (Addr. fo First Carrier) and requested Routing														
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs	
								PPD	COL	PPD	COL			
Airport of Destination						Flight/Date	Flight/Date	Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LONDON (YXU)														

Slika 13: Obrazec z letalskega tovornega lista – ime namembnega letališča, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Zahtevana prevozna pot in rezervacija (Requested Routing and Booking)

Včasih že pošiljatelj zahteva določeno prevožno pot in letalske prevoznike, vendar je potrebno za dokončano določitev upoštevati več dejavnikov, ki vplivajo na izbiro prevozne poti:

- pogostost poletov na posameznem delu prevozne poti (Flight Frequency),
- kapaciteta letal (glede na skupno prostornino, težo in dimenzije pošiljke),
- prevozne omejitve glede na vrsto blaga (pokvarljivo blago, živali, itd.),
- opremljenost letališč, vključenih v prevožno pot, s primerno opremo za natovarjanje oz. raztovarjanje (težji tovorki),
- carinske omejitve v tranzitu in uvozu za posamezne vrste blaga,
- bilateralni in multilateralni sporazumi letalskih prevoznikov o sprejemanju prevoznih dokumentov.

Ko določimo prevožno pot in izberemo polete, za celotno prevožno pot rezerviramo pri prvem letalskem prevozniku.

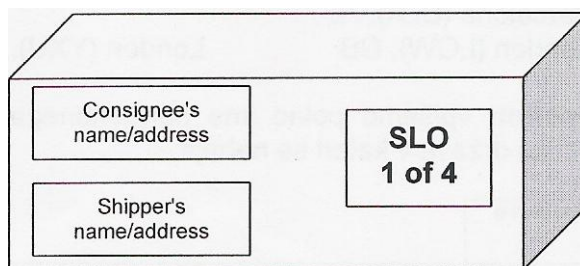
V rubriko – Airport of Departure and Requested Routing, vpišemo s tričrkovnimi kraticami letališč celotno prevožno pot ter v prevoz vključene letalske prevoznike. Številke ter datum potrjenih poletov vpiše letalski prevoznik.

Airport of Departure (Addr. fo First Carrier) and requested Routing														
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs	
								PPD	COL	PPD	COL			
Airport of Destination						Flight/Date	Flight/Date	Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LJUBLJANA-LGW-YMX-YXU														
LONDON (YXU)														

Slika 14: Obrazec z letalskega tovornega lista – Zahtevana prevozna pot in rezervacija, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Oznake na tovorkih (Marking of Packages)

Pošiljatelj mora pred dostavo blaga v izvozno carinsko skladišče na letališču, vse tovorke označiti z naslovom prejemnika in drugimi oznakami, na osnovi katerih agent lahko identificira pošiljko in jo dodatno opremi s kargo identifikacijskimi in po potrebi drugimi nalepkami. Oznake na tovorkih morajo biti istovetne tistim v pošiljateljevih pisemnih navodilih. V primeru večkrat uporabljene embalaže, mora pošiljatelj odstraniti vse stare oznake in nalepke.

Slika 15: Podatki o oznakah tovorkov se vpišejo v rubriko – Handling Information, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Število in vrsta tovorkov (Number and kind of Packages)

Pošiljatelj mora v svojih navodilih navesti število in vrsto tovorkov (kartoni, palete, oмотi, zavoji, oboji, ipd.). Pri sprejemu v izvozno skladišče mora kargo agent preveriti skupno število tovorkov in primernost embalaže za letalski transport. Skupno število tovorkov, ki pripadajo posamezni pošiljki vpišemo v rubriko – No. of Pieces.

Airport of Destination		Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«	
Handling Information									
NOTIFY: AGENT MOUTAINCARGO, PHONE (652) 1235-8760									
4 WOODEN BOXES, MARKED SLO 1- 4									
No. of Pieces RCP	Gross Weight	kg	Rate Class	Commodity Item No.	Chargeable Weight	Rate Charge	Total	Nature and Quantity of Goods (incl. Dimensions or Volume)	
4									

Slika 16: Obrazec z tovrnega lista - število in vrsta tovorkov, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Opis blaga (Description of Goods)

Pošiljatelj je dogovorjen za pravilen opis blaga, ki mora biti enak kot na vseh drugih spremnih dokumentih. Pravilen opis blaga je pomemben za določanje ali blago sodi med nevarne snovi za letalski prevoz oziroma v kakšno drugo skupino posebnih vrst blaga (pokvarljivo blago, vrednostne pošiljke, osebna prtljaga, ipd.), ki zahtevajo določeno tarifo in dodatke k tarifi. Odgovornost pošiljatelja za resničnost podatkov v tovornem listu je predpisana v zakonu o obligacijskih in temeljnih materialnopravnih razmerij v zračni plovbi.

54. člen

Pošiljatelj je odgovoren za resničnost podatkov in izjav, ki jih sam vpiše v tovorni list ali jih na njegovo zahtevo vanj vpiše prevoznik.

Pošiljatelj je odgovoren za vsako škodo, ki jo pretrpi prevoznik ali za katero je prevoznik odgovoren nasproti drugim, če nastane škoda zaradi pošiljateljevih nepravilnih, neresničnih ali nepopolnih podatkov ali izjav.

No. of Pieces RCP	Gross Weight	k g j b	Rate Class		Chargeable Weight	Rate Charge	Total	Nature and Quantity of Goods (incl. Dimensions or Volume)
			Commodity Item No.					
4								CUTTING TOOLS AND PARTS

Slika 17: Obrazec z tovornega lista - opis blaga vpišemo v rubriko – Nature and Quantity of Goods, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Bruto teža (Gross Weight)

Točen podatek o teži je pri letalskih pošiljkah pomemben zaradi:

- varnosti zračne plovbe (kakršno koli odstopanje, bodisi večja ali manjša teža predstavlja nepravilen balans letala),
- uporabe primerne tarife za prevoz blaga,
- odgovornosti prevoznika v primeru poškodbe ali izgube blaga, ki je omejena na 20.00 USD za bruto kg blaga;

Zato se bruto teža vsake pošiljke kontrolira ob sprejemu v izvozno skladišče. Sprejemljiva so odstopanja do 2% od izjavljene bruto teže. Pri večjih odstopanjih je potrebno razliko zabeležiti z zapiskom in popraviti tudi spremne listine. Tovorke, ki so težji od 100 kg, je potrebno tehtati posamično in izmerjeno težo vpisati v kargo identifikacijsko nalepko na tovorku.

No. of Pieces RCP	Gross Weight	k g i b	Rate Class		Chargeable Weight	Rate Charge	Total	Nature and Quantity of Goods (incl. Dimensions or Volume)
			Commodity Item No.					
4	312	K						CUTTING TOOLS AND PARTS

Slika 18: Obrazec z tovornega lista - podatek o bruto teži pošiljke vpišemo v rubriko – Gross Weight, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Dimenzije (Dimensions)

Podatek o dimenzijah tovorkov potrebujemo zaradi:

- kontrole, če je posamezen tovor možno natovoriti na določen tip letala,
- izračuna skupne prostornine pošiljke in kontrole, če je celotno pošiljko možno natovoriti na določen tip letala,
- obračuna tovarnine na osnovi prostorninske teže, kjer 1 bruto kg presega prostornino 6000 cbm;

dolžina x širina x višina (cm) / št. tovorkov

primer: 210 x 20 x 15 cm / 10
60 x 80 x 132 cm / 2

Prevozni stroški – tovornina in drugi stroški (Air Freights Charges – Weight Charge and Other Charges)

Pošiljatelj mora v navodilih navesti kdo plača prevozne stroške. Lahko jih plača pošiljatelj (charges prepaid) ali pa prejemnik (charges collect), lahko pa je plačilo stroškov deljeno glede na kupoprodajno pogodbo, ki jo skleneta. Delitev prevoznih stroškov in drugih obveznosti je opredeljena z INCOTERMS klavzulami (EXW, FCA, CPT, CIP, DAF, DDU, DDP).

Izstavitev tovornega lista s prevoznimi stroški v breme prejemnika (charges collect) je možna le pod določenimi pogoji:

- če monetarni predpisi namembne države to dovoljujejo,
- če v prevoz vključeni letalski prevozniki sprejemajo plačila na namembnem letališču.

V principu ni možno izstaviti tovornega lista s prevoznimi stroški v breme prejemnika (charges collect), če je pošiljatelj isti kot prejemnik ter za naslednje vrste blaga:

- žive živali (live animals)
- posmrtno ostanke (human remains)
- pokvarljivo blago (perishables)
- osebne stvari, prtljago in selitvene predmete (personal effects and household goods)
- blago, katerega prodajna vrednost je nižja od prevoznih stroškov (vzorci)

Izjavljena vrednost za prevoz (Declared Value for Carriage)

Po določenih prevozne pogodbe znaša jamstvo prevoznika za poškodovano ali izgubljeno blago 17 SDR za bruto kilogram blaga. V kolikor se pošiljatelj s tem strinja oziroma ne izjavi višje vrednosti, vpišemo v rubriko – Declared Value for Carriage klavzulo NVD (No Value Declared)

Airport of Departure (Addr. fo First Carrier) and requested Routing													
LJUBLJANA-LGW-YMX-YXU													
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs
LGW	JP	YXU	CP					PPD	COL	PPD	COL	NVD	
Airport of Destination			Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LONDON (YXU)													

Slika 19: Obrazec z tovornega lista - izjavljena vrednost za prevoz brez vrednosti, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

V primeru, da pošiljatelj izjavi za prevoz višjo vrednost od 17 SRD za bruto kg, vpišemo v rubriko – Declared Value of Carriage znesek izjavljene vrednosti pošiljke v celoti (v isti valuti kot so izraženi prevozniki stroški). S tem se prevoznikovo jamstvo za poškodovano ali izgubljeno blago poviša do izjavljene vrednosti, hkrati pa mora izstavitelj tovornega lista obvezno obračunati doplačilo za izjavljeno vrednost.

Airport of Departure (Addr. fo First Carrier) and requested Routing													
LJUBLJANA-LGW-YMX-YXU													
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs
LGW	JP	YXU	CP			EUR		PPD	COL	PPD	COL	50.200,00	
Airport of Destination			Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LONDON (YXU)													

Slika 20: Obrazec iz tovornega lista - izjavljena vrednost za prevoz, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Izjavljena vrednost za carino (Declared Value for Customs)

Pošiljatelj lahko izjavi vrednost za carino. V tovorni list v rubriko – Declared Value for Customs in sicer:

- znesek izjavljene vrednosti za carino (v isti valuti kot so izraženi prevozni stroški),
- NCV (No Commercial Value) za pošiljke vzorcev,
- pustimo rubriko prazno, če pošiljatelj ne izjavi vrednosti za carino oz. če carinski predpisi namembne države tega ne zahtevajo.

Airport of Departure (Addr. to First Carrier) and requested Routing													
LJUBLJANA-LGW-YMX-YXU													
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs
LGW	JP	YXU	CP			EUR		PPD	COL	PPD	COL		NCV
Airport of Destination			Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LONDON (YXU)													

Slika 21: Obrazec iz tovornega lista - Izjavljena vrednost za carino, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Zavarovanje (Insurance)

Nekatere letalske družbe nudijo dodatno zavarovanje v okviru prevozne pogodbe. V skladu s prevoznikovimi zavarovalnimi pogoji se obračuna premija za zavarovalno vrednost. Znesek zavarovane vrednosti se vpiše v rubriko – Amount of Insurance. Pri vseh tistih letalskih družbah, ki ne nudijo dodatnega zavarovanja, se rubrika prečrta (xxx) – ker velja tudi za tovrne liste Adrie Airways.

Airport of Departure (Addr. to First Carrier) and requested Routing													
LJUBLJANA-LGW-YMX-YXU													
To	By First carrier	To	By	To	By	Currency	CHGS Code	WT/VAL		Other		Declared value for Carriage	Declared Value for Customs
LGW	JP	YXU	CP			EUR		PPD	COL	PPD	COL		
Airport of Destination			Flight/Date		Flight/Date		Amount of Insurance		INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«				
LONDON (YXU)							XXX						

Slika 22: Obrazec iz tovornega lista - Izjavljena vrednost za zavarovanje, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Glede na omejeno jamstvo po prevozni pogodbi se priporoča pošiljatelju, da blago sam ali preko kargo agenta zavaruje proti transportnim rizikom pri zavarovalnici.

Informacije za rokovanje in drugi napotki (Handling Information)

Pošiljateljeve posebne napotke zapišemo v rubriko – Handling Information

Na primer:

- osebo ali agenta, ki ga je potrebno obvestiti o prispetju (Notify)
- popis priloženih dokumentov in listin (Documents Attached)
- oznake tovorkov (Marks and Numbers)
- posebna navodila za rokovanje s pošiljko (Handling Instructions)

Airport of Destination	Flight/Date	Flight/Date	Amount of Insurance	INSURANCE – If Carrier offers insurance, and such insurance is requested in accordance with the conditions thereof, indicate amount to be insured in figures in box marked »Amount of Insurance«
Handling Information				
NOTIFY: AGENT MOUTAINCARGO, PHONE (652) 1235-8760				
4 WOODEN BOXES, MARKED SLO 1- 4			NOT TURNABLE	
3 X INVOCES AND PACKING LIST ATTACHED				

Slika 23: Obrazec iz tovornega lista – zapis posebnih napotkov pošiljatelja, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

Podpis (Signature)

Odgovorna oseba pošiljatelja mora podpisati pismena navodila in kargo agent jih arhivira skupaj s svojim izvidom prevozne pogodbe, ki jo je izstavil in podpisal v pošiljateljevem imenu. Če je pošiljatelj osebno prisoten, sam podpiše letalski tovorni list, prodajni zastopnik pa ga podpiše v imenu prevoznika.

<small>Shipper certifies that the particulars on the face hereof are correct and that insofar as any part of the consignment contains dangerous goods, such part is properly described by name and is in proper condition for carriage by air according to the applicable Dangerous Goods Regulations.</small>				
BRNIKŠPED PERO MAHER <i>Pero Maher</i> <small>Signature of Shipper or his Agent</small>				
10.5.2008	LJU	BRNIKŠPED PERO MAHER <i>Pero Maher</i>		
<small>Executed on (date)</small>	<small>at (place)</small>	<small>Signature of Issuing Carrier or its Agent</small>		

Slika 24: Obrazec iz tovornega lista – podpis pošiljatelja, (Vir: Osnovni kargo tečaj, 2008)

3.2 Postopek prevzema blaga za odpremo

3.2.1 Rezervacija pošiljke (Cargo Booking)

Potem ko kargo agent sprejme pošiljko in izbere ustrezno prevozno pot, mora čim prej izvršiti rezervacijo tovornega prostora na izbranih poletih. To velja še posebej za vse vrste posebnega blaga (Special Cargo). Zahtevek za rezervacijo vseh poletov izvrši pri prvem letalskem prevozniku, ki v primeru, da je v prevoz vključenih več posameznikov, pošlje zahtevek preko SITA mreže vsem drugim prevoznikom.

Kargo agent izvrši rezervacijo pri prvem prevozniku tako, da sporoči potrebne podatke:

- po telefonu
- preko faksa
- z elektronsko pošto ali
- preko računalniške povezave s prevoznikovim sistemom rezervacij

3.2.2 Potrebni podatki za rezervacijo

Kargo agent mora za rezervacijo prevozniku sporočiti naslednje podatke:

Številko letalskega tovornega lista (AWB)

Vsaka pošiljka se evidentira po številki AWB in po tej številki ji je mogoče slediti od odhodnega letališča.

Število tovorkov (Number of Pieces)

Število tovorkov je pomembno zaradi kontrole celovitosti pošiljke pri natovarjanju, pretovarjanju in izročitvi na končnem letališču.

Bruto teža pošiljke (Gross Weight of the Shipment)

V primeru, da pošiljka sestoji iz težjih tovorkov (HEA), je potrebno poleg skupne teže pošiljke sporočiti še težo posameznih HEA tovorkov.

Opis blaga (Nature of Goods)

Sporočiti je potrebno opis blaga, ki bo naveden v tovnem listu. Posebej je potrebno navesti, če blago sodi v katero od posebnih vrst blaga (Special Cargo).

Dimenzije in prostornina pošiljke (Dimensions and Volume of the Shipment)

Dimenzije in prostornina sta pomembna podatka za rezervacijo prostora, še posebej, če je v prevoz vključenih več posameznikov in ni na razpolago tabel za tovor na njihovih tipih letal.

Namembno letališče (Airport of Final Destination)

Namembno letališče mora biti carinsko letališče za tovor.

Številke poletov (Flight Numbers)

Številke poletov so ključen podatek za rezervacijo prostora na zahtevnem poletu. Iz številke poletov je razvidna prevozna pot, tranzitna letališča in kateri prevozniki so vključeni v prevoz.

Zahteve za posebne storitve (Special Service Request - SSR)

Glede na vrsto blaga je potrebno sporočiti vse posebne zahteve za rokovanje in skladiščenje pošiljke:

- skladiščenje na zahtevni temperaturi (Cool storage, Freezer, ...),
- pošiljka mora biti ves čas postavljena v naznačenem položaju (Keep Upright),
- zahteve za napojitev živali na tranzitnem letališču in podobno.

Podatki za druge storitve (Other Service Information - OSI)

Sem sodijo naslednji podatki:

- ime, naslov, telefonska številka prejemnika za obveščanje, recimo v primeru pošiljk živih živali, posmrtnih ostankov, pokvarljivega blaga, ...
- posebni zahtevki za potrditev možnosti plačila prevoznih stroškov s strani prejemnika (Charges Collest) in podobno.

Podatki o osebi, ki je poslala zahtevek za rezervacijo (Booking Reference)

Kargo agent naj navede svoje ime in telefonsko številko, številko telefaksa, in elektronski poštni naslov za sporočitev potrditve rezervacije.

Opomba:

Na domačih poletih znotraj države prevozniki običajno ne potrjujejo rezervacij, ker pošiljke odpremljajo po sistemu 'prvi razpoložljivi polet' (First available Flight – FIRAV), razen za posebne vrste blaga.

3.3. Sprejem posebnih vrst tovora na prevoz (Acceptance of special cargo)

Med posebne vrste sodi tak tovor, ki zaradi narave blaga (nevarne snovi, žive živali, pokvarljivo blago, posmrtni ostanki), vrednosti (vrednost pošiljke), dimenzij in teže (težki tovorki) ali državnih predpisov (orožje, municija) zahteva:

- posebno rokovanje pri sprejemu in transportu,
- dodatne oznake in nalepke,
- dodatne listine (potrdila, izjave, dovoljenja itd.),
- posebno tarifo in druge dodatne stroške,
- predpisan način plačila,
- potrjeno rezervacijo prevozne poti.

Najbolj pogoste vrste tovora so:

- Nevarno blago (Dangerous Goods),
- Žive živali (Live Animals),
- Vrednostne pošiljke (Valuable Cargo),
- Pokvarljivo blago (Perishable Cargo),
- Posmrtni ostanki (Human Remains),
- Osebna prtljaga poslana kot kargo (Baggage Shipped as Cargo),
- Težki tovorki (Heavy Cargo),
- Orožje in municija (Arms and Ammunition),
- Diplomatske pošiljke (Diplomatic shipments).

Za prevoz nevarnega blaga mora kargo agent k tovornem listu vedno priložiti pošiljateljovo izjavo za nevarno blago, ki jo mora po predpisih ICAO/IATA in ZPNB podpisati pošiljatelj.

Pošiljateljeva izjava za nevarno blago (Shipper's Declaration for Dangerous Goods)

SHIPPER'S DECLARATION FOR DANGEROUS GOODS						
Shipper ABC Company 1000 High Street Youngville, Ontario Canada			Air Waybill No. 800 1234 5686 Page 1 of 1 Pages Shipper's Reference Number <i>(optional)</i>			
Consignee CBA Lte 50 Rue de la Paix Paris 75 006 France			For optional use for Company logo name and address			
<i>Two completed and signed copies of this Declaration must be handed to the operator.</i>			WARNING Failure to comply in all respects with the applicable Dangerous Goods Regulations may be in breach of the applicable law, subject to legal penalties.			
TRANSPORT DETAILS This shipment is within the limitations prescribed for: <i>(delete non-applicable)</i>			Airport of Departure: Youngville			
☒ PASSENGER AND CARGO AIRCRAFT		☐ CARGO AIRCRAFT ONLY		Airport of Destination: Paris, Charles de Gaulle		
			Shipment type: <i>(delete non-applicable)</i> ☒ NON-RADIOACTIVE ☐ RADIOACTIVE			
NATURE AND QUANTITY OF DANGEROUS GOODS						
Dangerous Goods Identification						
UN or ID No.	Proper Shipping Name	Class or Division (Subsidiary Risk)	Packing Group	Quantity and type of packing	Packing Inst.	Authorization
UN1816	Propyltrichlorosilane	8 (3)	II	3 Plastic Drums x 30 L	813	
UN3226	Self-reactive solid type D (Benzenesulphonyl hydrazide)	Div. 4.1		1 Fibreboard box x 10 kg	430	
UN1263	Paint	3	II	2 Fibreboard boxes x 4 L	305	
UN1263	Paints	3	III	1 Fibreboard box x 30 L	309	
UN3166	Vehicle, flammable liquid powered	9		1 automobile 1350 kg	900	
UN3316	Chemical kits	9	II	1 Fibreboard box x 3 kg	915	
UN2794	Batteries, wet, filled with acid	8		1 Wooden box 50 kg G	800	
Additional Handling Information						
The packages containing UN3226 must be protected from direct sunlight, and all sources of heat and be placed in adequately ventilated areas. 24-hour Number: +1 905 123 4567						
I hereby declare that the contents of this consignment are fully and accurately described above by the proper shipping name, and are classified, packaged, marked and labelled/placarded, and are in all respects in proper condition for transport according to applicable international and national governmental regulations. I declare that all of the applicable air transport requirements have been met.				Name/Title of Signatory B. Smith, Dispatch Supervisor Place and Date Youngville 1 January 2008 Signature <i>(see warning above)</i> B. Smith		

Slika 25: Pošiljateljeva izjava za prevoz nevarnega blaga, (Vir: DGR Regulativa, 2007)

3.4 Najpogostejše napake (ali pomanjkljivosti) pri odpravi blaga v letalskem prevozu

Eno najzanimivejših poglavij, ki sem jih oblikoval v diplomski nalogi, so zagotovo napake, ki se pogosto pojavljajo pri sami odpremi blaga. Kot pri vseh drugih stvareh, se napake pojavljajo zaradi neznanja oz. neizkušenosti ali pa zaradi malomarnosti in rutine. Pri organizaciji letalskega transporta se je treba zavedati, kako zelo pomembno je, da se najprej prepričamo, ali je predmetno blago sploh primerno za letalski transport. Določene stvari so prepovedane za letalski transport oz. jih moramo ustrezno opremiti z nalepkami in pripraviti posebno dokumentacijo za DGR in seveda zagotoviti ustrezno embalažo glede na vsebino in težo. Vse potrebne informacije so zajete v priročniku za odpremo nevarnega blaga.

Blago, ki je prepovedano za letalski prevoz:

- blago, ki je prepovedano za uvoz in izvoz z zakoni in predpisi katere koli države, bodisi odhodne, namembne ali tranzitne,
- blago, ki je pakirano na neprimeren način za prevoz z letalom,
- blago ki ga ne spremljajo predpisane spremne listine,
- blago, ki ogroža varnost letala, oseb in drugih materialnih dobrin.

Obenem je ravno tako pomembno, da od pošiljatelja zahtevamo predložitev varnostne liste, kjer je blago natančno definirano. Vsako logistično podjetje, ki se ukvarja z odpremo nevarnih letalskih pošiljk, ima vsaj enega zaposlenega z licenco za pripravo odpreme nevarnega blaga v letalskem transportu.

Velikokrat prihaja do napak tudi pri dimenzijah. Pri letalih so dimenzije kartonov zelo pomembne, saj nam povedo, ali je blago sploh mogoče poslati z določenim letalom, glede na višino vrat letala. Napake se lahko pojavijo tudi iz malomarnosti, recimo ko se pošiljka opremi z neustreznimi nalepkami, kar posledično pomeni, da nepravilno polepljeni kartoni ne pridejo na želeno letališče. Naslednja napak, ki se prav tako lahko pojavi zaradi malomarnosti, je neustrezno izpolnjen letalski tovorni list, denimo ko ni omenjena posebna zahteva za hranjenje pošiljke na določeni temperaturi.

Še posebej zanimiv se mi je zdel primer, predstavljen s strani zaposlenega v podjetju Intereuropa, ki sem ga anketiral in prosil za komentarje o pogostih napakah. Predstavil mi je primer, ki ga je izkusil na lastni koži, ko je začel delati na letališču. »Pošiljko, ki je bila namenjena v Moldavijo na tamkajšnje letališče Chisinau, smo poslali kot vsako drugo pošiljko. Pošiljka je vsebovala 250,00 kg in je bila pritrjena na paleto. Naslednji dan smo dobili po teleksu sporočilo o nepravilnosti, ki smo ga takoj preverili. Po vpogledu v TACT (The Air Cargo Tariff Manual), kjer so omenjena vsa navodila in kapacitete za vsa mednarodna letališča smo ugotovili, da predmetno letališče nima ustreznih nakladalnih in razkladalnih strojev, in da pod opombo stoji, da se morajo pošiljke, ki tehtajo več kot 200 kg po kartonu obvezno najaviti 24 ur pred odpremo, da osebje na letališču zagotovi ustrezno delovno silo za razkladanje letala«.

Po besedah predstavnika Intereurope se take in podobne napake dogajajo začetnikom in neizkušeniim. Pri pripravi odpreme letalskih pošiljk je potrebna velika previdnost in zbranost, saj določene napake lahko zelo drago stanejo ali pa jih je zelo težko in zapleteno reševati.

3.5 PRIMER ODPRAVE POŠILJKE NA LETALIŠČU JOŽETA PUČNIKA - LJUBLJANA

Praktičen primer odpreme standardne letalske pošiljke:

S strani komitenta ponudnika storitev Pošiljka d.o.o. prispe telefonsko povpraševanje. Želijo letalsko ponudbo glede na naslednje podatke:

- a. Teža : 200,00 kg
  - b. Volumen: 120x80x60 cm
  - c. Blago: gasilne ampule (niso pod pritiskom)
  - d. Destinacija: letališče Ljubljana – letališče Shanghai
  - e. Pariteta : EXW Trebnje – CIF letališče Shanghai
  - f. Zavarovanje pošiljke : da
  - g. Vrednost: 6754,00 EUR
- dobljena cena pri prevozniku: 1,2 EUR/obračunski kg + 0,95 EUR/kg dodatki (gorivo in varnost)
  - lokalni prevoz : 22 EUR
  - zavarovanje: 10 EUR
  - carinjenje: 25 EUR
  - skladiščenje: 17 EUR

Najprej je potrebno preveriti, če povpraševanje vsebuje vse potrebne podatke za pristop k oblikovanju ponudbe.

Glede na naravo blaga je potrebno preveriti, ali obstajajo morebitne omejitve glede odpreme. Ko se ugotovi, da za omenjeno blago niso potrebne nikakršne omejitve, se skuša pri letalskih prevoznikih zagotoviti najbolj ugodno ceno. Predvsem je potrebno biti pazljiv pri izračunu dejanske obračunske teže. Pri avio transportu velja, da 1cbm znaša 167,00 obračunskih kg.

Ceni letalskega prevoznika je potrebno dodati še vse lokalne stroške:

- zavarovanje (pošiljko se za omenjeno vrednost zavaruje pri zavarovalnici),
- glede na pariteto je potrebno všteti tudi lokalne stroške, ki nastanejo v Sloveniji.

V konkretnem primeru je potrebno dodati lokalno pobiranje pošiljke pri pošiljatelju in dostava le-te na letališče, izvozno skladiščenje na letališču, rentgenski pregled ter izvozno carinjenje. Šele po upoštevanju vseh naštetih stroškov se ponudba lahko pošlje stranki.

Izračun:

Izračun volumna: $120 \times 80 \times 60 \text{ cm} = 576000$ delimo s koeficientom 6000 ter dobimo 96,00 kg. Glede na to, da je dejanska teža večja, je potrebno vzeti za obračun 200,00 kg.

$200 \times 1,2 \text{ EUR} = 240 \text{ EUR}$

$200 \times 0,95 \text{ EUR} = 190 \text{ EUR}$

+ lokalni stroški = $22 + 10 + 25 + 17 = 74 \text{ EUR}$

SKUPAJ: 504,00 EUR

Ko stranka potrdi ponudbo in navede, kdaj je možno prevzeti pošiljko, se sproži operativni del posla. Izda se naročilo za pobiranje pošiljke na naslovu in dostavo na odhodno letališče. Ko pošiljka prispe na letališče, jo je potrebno pregledati in ugotoviti njeno stanje ter jo primerno opremiti z nalepkami. V zgornjem primeru gre za gasilne ampule, zato je potrebna posebna previdnost pri izbiri embalaže, saj gre za lomljivo blago. Taka vrsta blaga mora biti pakirana v debelejši dvoslojni karton, ki ima pregrade za vsako ampulo posebej, da med prevozom ne bi prihajalo do stika. Dodatno se karton opremi z nalepkami, ki označujejo lomljivo blago z oznako »fragile« in nalepko, s katere je razvidna končna destinacija in številka letalskega tovornega lista. Ni nujno, je pa priporočljivo, da se na kartonu dodatno navede pošiljatelja in prejemnika blaga. Ko se odločamo za letalski transport, moramo vedno imeti v mislih, da se blago - v kolikor ni poslano z direktnim letom (kar pa je v navedenem primeru nemogoče), med potjo preklada. Za Kitajsko je potrebna dodatna previdnost pri embalaži. V kolikor gre za leseno embalažo, mora biti ta ustrezno termično obdelana, kajti v nasprotnem primeru jo lahko zavrnejo.

V primeru slabe embalaže je potrebno o tem obvestiti stranko. Vse pošiljke morajo skozi rentgenski pregled in na tehtanje. Pri nadaljnji obdelavi velja za pravilno težo tista, ki jo stehtajo na letališču v cargo službi, v kolikor se pojavi razlika glede na težo po računu. Po dobljeni prijavi v skladišču se prične izdelava letalskega tovornega lista in carinjenje. Celoten postopek se praviloma izvrši v roku enega dne. Po opravljenem carinjenju in izstavitvi letalskega tovornega lista, se pošiljko preda prevozniku, ki je ponudil najugodnejšo storitev. Takrat postopek še ni zaključen, saj vesten špediter spremlja pošiljko vse do njenega prispetja na cilj, o čemer tudi obvesti pošiljatelja.

4. OBRAČUN VOZNINE

V rednem letalskem prometu se za določanje ali bomo za obračunsko težo uporabili bruto težo ali prostorninsko težo, uporablja mejni količnik 6000 cm³ za 1 kg tovora.

Primer izračuna prostorske teže:

Dimenzije tovorka	Prostornina tovorka	količnik	Prostorninska teža
100 x 50 x 50 cm =	250.000 cm ³ /kg :	6000 cm ³ /kg	= 41,66666 kg

Za izračun prostorske teže vedno izračunamo prostornino celotne pošiljke in jo delimo s količnikom 6000 cm³/kg.

4.1 Cargo tarife

Cargo tarife za prevoz blaga vključujejo voznino, vključno s stroški vkrcanja in izkrcanja blaga, ne vključujejo pa drugih stroškov (stroški skladiščenja na letališču, stroški dostave in podobno). Voznina se računa po teži ali prostornini.

Tarifa (Rate) je cena prevoza za 1 kg tovora na določeni relaciji. Tovorna cena (Weight Charge) je obračunska teža pošiljke, ki jo pomnožimo s tarifo za kilogram.

Za prevozne tarife veljajo naslednja pravila:

1. Tarife, pravila in drugi stroški, objavljeni v TACT, veljajo za prevoz pri soudeleženi prevoznikih (Participate Airlines);
2. Tarife veljajo za prevoz od letališča do letališča, samo za tisto smer kot so objavljene;
3. Tarife ne vključujejo stroškov in drugih storitev, kot denimo:
  - prenapotitve
  - carinskega posredovanja
  - prevzema
  - dostave
  - stroškov skladiščnih storitev itd
4. Tarife so objavljene v lokalni valuti odhodne države ali pa v USD, kjer je to določeno;
5. Uporabiti se mora tista tarifa, ki velja na dan izstavitve letalskega tovornega lista;
6. Vse tarife, stroški in pravila, objavljeni v TACT-u, se lahko spremljajo brez predhodnega obvestila, s tem da spremembe ne veljajo za že izstavljenе tovrne liste (prevozne pogodbe).

VRSTE TARIF IN PLAČIL (TYPES OF RATES AND CHARGES)

Linijski prevozniki uporabljajo naslednje vrste tarif in plačil:

Minimalno plačilo (Minimum Charge)

Minimalno plačilo predstavlja najnižjo možno tovornino na določeni relaciji.

Kadar je tovornina, izračunana s primerno tarifo za kilogram, nižja od objavljenega minimalnega plačila, se mora obvezno zaračunati minimalno plačilo.

Minimalno plačilo velja za prevoz pošiljke v celoti.

Do koliko kilogramov na neki relaciji velja neko plačilo, izračunamo tako, da znesek minimalnega plačila delimo s prvo primerno tarifo za kilogram. Praviloma je to N tarifa, ki običajno velja do 45 kg.

Splošne kargo tarife (General Cargo Rates)

Splošne kargo tarife se uporabljajo za vse splošne vrste blaga, za katere niso objavljene specifične blagovne tarife. Oblikovane so v težnostne razrede (Weight Breakpoints).

Težnostni razredi so lahko:

N (do 45 kg)
45
100
250
300
500
1000

Specifične blagovne tarife (Specific Commodity Rates)

Specifične blagovne tarife se objavljajo na zahtevo prevoznikov kot odziv na tržno povpraševanju po letalskem prevozu blaga, ki drugače ne bi preneslo cene letalskega transporta. Podobno kot splošne kargo tarife, so oblikovane v težnostne razrede (najnižji se običajno začnejo pri 100 kg) in veljajo le za tisto relacijo, za katero so objavljene. Cena za kilogram je nižja kot pri splošnih kargo tarifah.

4.2 Primer obračuna letalske voznine

Pošiljatelj preda na prevoz sledečo pošiljko na relaciji Ljubljana – Zurich po spodnjih podatkih:

1 tovorek
teža: 60,00 kg
dim: 80x80x60 cm = 64,00 obračunskih kg
blago: električna črpalka
plačilo: prepaid (stroške prevoza plača pošiljatelj)
pariteta: CPT (cariage paid to) Letališče Zurich

Tarife:

M.....65,00 EUR
N.....2,85 EUR po obračunskem kg
Q45.....2,75 EUR po obračunskem kg
Q100.....2,50 EUR po obračunskem kg
Q500.....2,10 EUR po obračunskem kg
Q1000.....1,90 EUR po obračunskem kg

Izračun:

Glede na dimenzije izračunamo prostornino, ki v našem primeru znaša: 64,00 obračunskih kg.

80x80x60 = 384000 in delimo s koeficientom 6000, ki velja v letalskem transportu in dobimo obračunsko težo. V primeru, da bi bila dejanska teža večja od obračunske, bi za obračun vzeli dejansko.

Nato pogledamo v tarifo in ugotovimo ceno po kilogramih. V našem primeru vzamemo:

Q45.....2,75 EUR po obračunskem kg

in ko pomnožimo z obračunskimi kilogrami, dobimo informacijo, da prevoz znaša:

2,75 EUR x 64kg = **176,00 EUR**

Na omenjene stroške prevoza se dodajo tudi naslednji podatki:

Dodatek za gorivo (Fuel surcharge), ki podleže spremembi in je odvisen od spremembe cene nafte na trgu. Dodatek se obračuna po dejanskem kg.

Dodatek za varnost (Security surcharge) ravno tako podleže spremembi.

Ostali stroški špediterja - izstavitve AWB, stroški skladišča, stroški carinjenja, po potrebi tudi stroški inšpekcijskih služb itd.

Dodatki za gorivo in varnost so odvisni predvsem od goriva, natančneje cen nafte na svetovnih trgih. Varnost pa je odvisna od varnostnih razmer. O vseh spremembah obveščajo prevozniki. Dodatki za gorivo se razlikujejo od prevoznika do prevoznika, vendar imajo tisti, ki letijo čez oceane, navadno višje dodatke od tistih, ki letijo po Evropi in na krajše razdalje.

V zadnjem času se čuti bistveno povečanje dodatka za gorivo zaradi občutnega zvišanja cen nafte. Največje povečanje dodatkov za varnost je bilo čutiti po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra. Zaradi uvedbe strožjih varnostnih pregledov na letališčih se je povečal tudi dodatek za varnost. Od takrat naprej pa ni bilo čutiti povečanja dodatkov za varnost.

5. ZAKLJUČEK

5.1 OCENA UČINKOV

Cilj prometne politike na področju letalstva je zagotoviti maksimalno varnost in povečati promet na stopnjo, ki je značilna za Evropsko Unijo. Zagotoviti je potrebno optimalne pogoje za razvoj letalskega prometa in spremljajočih storitev, ustvarjati pogoje za naložbe v letalsko infrastrukturo in storitve, zagotoviti vodenje enotne prometne politike in usklajevanje intermodalnih tehnologij.

Glede na nenehno večanje zračnega prometa in s tem povezanih organizacijskih zahtev, kot tudi zaradi sprejema Evropske regulative. *Enotno evropsko nebo*, ki narekuje postopno uvajanje novih tehničnih sistemov za vodenje zračnega prometa, je izgradnja novega kontrolnega stolpa z območnim centrom opravičena tako z vidika zagotavljanja varnega in učinkovitega nadzora zračnega prometa, kot tudi primerne lokacije za samo usmeritev v prostor. Pri tem se morajo povečevati vse ostale kapacitete, tako skladišča, nakladalno-prekladalne površine, terminali, razmišljati pa bo potrebno tudi o povezavi letališča z železnico in drugimi vrstami prometa. Verjetno bo tudi potrebna izgraditev druge letališke vzletno-pristajalne steze, saj se število letov nenehno povečuje s prihodom novih prevoznikov. Ob vsem tem ne smemo pozabiti na ohranjanje še kako pomembne specifikke naravnih lepot in ekološkega ravnovesja.

5.2 PREDLOGI ZA UVEDBO VEČJE KVALITETE PRI ODPRAVI POŠILJK

Predlogi za uvedbo večje kvalitete pri odpravi pošiljk so sledeči:

- zagotavljanje večje varnosti - tako pri izbiri ustrezne embalaže kot tudi pri ravnanju z blagom pri nakladanju in prekladanju. Carinsko skladišče, ki je v lasti Aerodroma Ljubljana bo moralo razmisliti o uvedbi službe za pakiranje oz. zagotoviti ustrezno embalažo za blago, ki je namenjeno letalskemu prevozu. Večina držav zahteva v primeru lesene embalaže zaradi insekticidov posebno termično obdelavo. Trenutno ustrezne lesene embalaže in ustrezne palete skladišče na letališču ne zagotavlja;
- prehod na e-poslovanje, ki naj bi se razvilo v bližnji prihodnosti. Poslovanje med carino, skladiščem, prevoznikom in špediterjem naj bi potekalo brez papirnatega poslovanja, kar bi prispevalo, k hitrejšem in bolj učinkovitem poslovanju. V tem primeru bo prihranjen čas, ki ga porabijo špediterji in vsi ostali udeleženci sedaj;
- prenova, posodobitev in povečanje carinskega skladišča, ki je ob povečanju tovarnega prometa v letih od 2004 do 2008 postalo premajhno in pretesno za kakovostno pripravo blaga za odpremo;

- posodobitev letališke infrastrukture (kontrolni stolp, parkirišča, manipulacijski prostori, ...);
- nenehno izobraževanje zaposlenih tako z osnovnim kargo tečajem, kot tudi s tečajem za nevarne snovi. Nenehno posodabljanje znanja in učenje novih tehnologij. Tu predvsem mislimo na same zaposlene, kakor tudi na vse uporabnike letalskih storitev. Logistična podjetja morajo nenehno spremljati blagovne tokove in se prilagajati zahtevam strank. Redne in stalne linije so precej zasedene. Z novimi znanji bo potrebno odkrivati nove prometne poti in delati na zbirnih odpremah;
- zagotovitev boljše/modernejšje informacijske tehnologije, ki bo omogočala boljše planiranje, sledenje in kontrolo. S prevozniki bi se bilo morda smiselno povezati in urediti informacijsko tehnologijo tako, da bi špediter sam delal rezervacije za odpremo blaga in se s tem izognil nepotrebnemu čakanju na odobritev rezervacije.

5.3 MOŽNOSTI ZA NADALJNI RAZVOJ

V prihodnosti se bo promet preusmerjal s cest na druge veje prometa. Veliko povečanje bo čutiti tudi pri letalskem transportu, vendar s samo širitvijo letališke infrastrukture in znanja ne bomo kos vsem izzivom. Predvsem bo potrebno vlagati v kadre in slediti trendom. Letališki transport ima lepo prihodnost, ker gre gospodarstvo v smeri visoke tehnologije, ta pa prenese ceno letalskega prevoza.

Diplomska naloga je sestavljena tako, da lahko služi kot neke vrste priročnik za odpremo letalskih pošiljk. V njej so opisani vsi postopki, ki so potrebni pred samo odpremo, opisane so pravice in odgovornosti udeležencev, potek same odpreme, izračun in uporaba letalskih tarif.

LITERATURA IN VIRI

Knjige:

1. IATA (2007), *Tact Rules 69th Edition*, IATA Netherlands Data Publications 2007.
2. Prof. dr. Livio Jakomin, prof. dr. Ratko Zelenika, mag. Marino Medeot (2002), *Tehnologija promet in transportni sistemi*, Portorož.

Interni dokumenti:

1. Adria Airways d.d. (2008), Osnovni kargo tečaj.
2. Intereuropa d.d. (2008), interno gradivo: Dokumenti poslovanja, Pravilnik o odpremi letalskih pošilk (2008).
3. Drago Kajtezovič Knez (2007), Zapiski predavanj: Špedicija.
4. Dalibor Stojanov, Svetovalec na področju letalskega prometa podjetja Intereuropa d.d., *Intervju* (2008).

KAZALO SLIK

- Slika 1: Letalski tovorni list (The Air Waybill) (Vir: *Tact rules*, 2007)
- Slika 2: Pravilno označen tovorek (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 3: Najpogostejše oznake za posebno skladiščenje (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 4: Najpogostejše oznake za posebno rokovanje (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 5: Vrste embalaž (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 6: Kargo identifikacijski nalepki (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 7: Nalepka za posebno rokovanje (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 8: Nalepka lomljivo (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 9: Obrazec z letalskega tovornega lista - Pošiljateljevi podatki (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 10: Obrazec z letalskega tovornega lista - Pošiljateljevo ime in naslov (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 11: Obrazec z letalskega tovornega lista - Handling Information (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 12: Obrazec z letalskega tovornega lista - Odhodno letališče (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 13: Obrazec z letalskega tovornega lista - Ime namembnega letališča (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 14: Obrazec z letalskega tovornega lista - Zahtevana prevozna pot in rezervacija (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 15: Podatki o oznakah tovorkov se vpišejo v rubriko »Handling Information« (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 16: Obrazec s tovornega lista - Število in vrsta tovorkov (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 17: Obrazec s tovornega lista - Opis blaga vpišemo v rubriko »Nature and Quantity of Goods« (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 18: Obrazec s tovornega lista - Podatek o bruto teži pošiljke vpišemo v rubriko »Gross Weight« (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 19: Obrazec s tovornega list - Izjavljena vrednost za prevoz brez vrednosti (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 20: Obrazec s tovornega lista - Izjavljena vrednost za prevoz (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 21: Obrazec s tovornega lista - Izjavljena vrednost za carino (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 22: Obrazec s tovornega lista - Izjavljena vrednost za zavarovanje (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 23: Obrazec s tovornega lista - Zapis posebnih napotkov pošiljatelja (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 24: Obrazec s tovornega lista - Podpis pošiljatelja (Vir: *Osnovni kargo tečaj*, 2008)
- Slika 25: Pošiljateljeva izjava za prevoz nevarnega blaga (Vir: *DGR Regulativa*, 2007)

KRATICE IN AKRONIMI

AWB:	Letalski tovorni list
CPT	Pariteta, ki določa prodajno razmerje med prodajalcem in kupcem. V tem primeru prevoz do namembnega kraja plača pošiljatelj
IATA:	Mednarodno združenje letalskih prevoznikov
TACT:	Priročnik za letalske tarife
DGR:	Predpisi za prevoz nevarnega blaga
ICAO:	Mednarodna organizacija civilnega letalstva
GSA:	Generalni prodajni zastopnik
SSR:	Zahteve za posebne storitve
HEA:	Težki tovari
OSI:	Podatki za druge storitve
SIL:	Spremna izvozna listina